

Katri Liimatainen
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan
ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö, 2021

VAMOS-NUORTEN KOKEMUKSIA OHJAAMOTALON PALVELUISTA

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 NUORTEN HAASTAVAT ELÄMÄNTILANTEET	6
2.1 Nuorten syrjäytyminen	6
2.2 Sosiaalipalveluihin hakeutuvat nuoret	8
2.3 Palveluohjaus ja nuorten kohtaaminen	10
2.4 Nuorisotakuusta ohjaamotoimintaan	12
2.5 Lain näkökulma	13
3 MONIAMMATILLISTA YHTEISTYÖTÄ ESPOON OHJAAMOTALOSSA....	14
3.1 Vamos	14
3.2 Espoon Ohjaamotalo	17
3.3 Moniammatillinen yhteistyö	19
4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	22
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	23
5.1 Laadullinen tutkimus	23
5.2 Puolistrukturoitu teemahaastattelu.....	24
5.3 Aineiston kerääminen tapaustutkimuksena	25
5.4 Aineiston analysointi	27
6 TUTKIMUSTULOKSET	28
6.1 Ohjautuminen Vamokseen ja Ohjaamotalon palveluihin	28
6.2 Nuorten kokemuksia sosiaalipalveluiden hoitamisesta itsenäisesti	29
6.3 Tietämys Ohjaamotalosta ja sujuvuus palveluiden välillä.....	30
6.4 Kohtaaminen Ohjaamotalossa ja yksilöllisen ohjauksen tarve.....	32
6.5 Miten Ohjaamotalon palvelut tukevat nuorta ja kehittämistoiveet.....	33
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	37
8 POHDINTA	39
8.1 Ohjaamotalo konsepti	39
8.2 Haastattelutulokset.....	40

8.3 Opinnäytetyöprosessin itsearviointi.....	41
8.4 Ammatillinen kasvu.....	42
8.5 Eettisyys ja luotettavuus	43
8.6 Opinnäytetyöstä syntyneet kehittämissideat	45
LÄHTEET.....	47
LIITE 1. SAATEKIRJE.....	51
LIITE 2. TEEMAHAASTATTELURUNKO.....	52

TIIVISTELMÄ

Katri Liimatainen

VAMOS-NUORTEN KOKEMUKSIA OHJAAMOTALON PALVELUISTA

55 s., 2 liitettä

Kevät 2021

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK)

Tämä opinnäytetyö on toteutettu Vamos Espoon kanssa yhteistyössä. Työn tarkoituksena oli tutkia, miten Ohjaamotalo-kokonaisuus on tukenut Vamos-palvelun piirissä olevia nuoria. Onko Ohjaamotalon palveluverkosto auttanut nuoria eri palveluiden pariin hakeutumisessa? Miten yhteistyö on sujunut nuorten näkökulmasta? Idea lähti Espoon Vamoksen tarpeesta. Vamos-toiminnan siirtymistä osaksi Ohjaamotalo-kokonaisuutta ei olla aiemmin tutkittu millään tavalla nuorten näkökulmasta, ja niinpä nuorten kokemuksista haluttiin saada lisätietoa. Vuonna 2017 Espoon eri nuorisotyön toimijat muuttivat saman katon alle, Ohjaamotalo Espooseen. Espoon Ohjaamotalo sijaitsee Leppävaarassa ja siellä on jo nyt vakituisesti monen eri toimijan toimipaikka saman katon alla. Tällä hetkellä saman katon alla ovat Ohjaamo, Vamos, Tyttöjen talo, TE-toimisto, Monik Ry sekä Et-sivä nuorisotyö. Ideana on tarjota verkostomaisesti useita nuorisotyön palveluita ja mielekästä tekemistä samassa paikassa matalalla kynnyksellä.

Aineisto on kerätty Vamoksen yhdessä yksikössä asioineilta nuorilta. Kyseessä on siis tapaustutkimus. Hain tutkimuksen toteuttamiseen Diakonissalaitoksen eettisen toimikunnan luvan. Pääsin haastattelemaan yhteensä kymmentä Vamoksen toiminnassa mukana olevaa nuorta. Haastattelin nuoria puolistrukturoiduilla kysymyksillä. Teemoista tärkeimmäksi ja keskeisimmäksi nousivat vastauksien perusteella Vamoksen ja Ohjaamotalon löytäminen, palvelujen sujuvuus Ohjaamotalossa, nuorten kohtaaminen Ohjaamotalossa, yksilöllisen ohjauksen tarve ja vastaajien kehitysideat. Niitä vastauksia lähdin avaamaan ja pohtimaan niiden pohjalta kehitysehdotuksia.

Tulosten pohjalta nousi esille lähinnä positiivisia asioita Ohjaamotalon osalta. Kukaan vastaajista ei kokenut palveluidensa toteutumisen vaikeutuneen Ohjaamotalon yhteistyön johdosta. Ainoa parannusehdotus koski palveluiden tunnettuutta ja niistä tiedottamista nuorten suuntaan. Nuoret eivät olleet varmoja mitä kaikkea Ohjaamotaloon kuuluu ja millaisista palveluista heille olisi hyötyä. Suurin kehitystoive nuorilta nousi vapaa-ajan toimintaa kohtaan. Toivoivat yhteisiä tiloja ja tekemistä iltoihin ja yksinäisyyden lieventämiseksi. Johtopäätökset tutkimuksen perusteella osoittivat, että nuoret tarvitsevat hyvän ja toimivan tukiverkoston, jossa nuorta auttavat ammattilaiset toimivat yhdessä edistäen nuoren kiinnittymistä yhteiskuntaan. Tämä on juuri sitä mihin Ohjaamotalokin tähtää ja haluaa olla näyttämässä esimerkkiä olemalla tiivis tukiverkko nuorelle.

Asiasanat: Moniammatillinen yhteistyö, Ohjaamotalo, Nuorten sosiaalipalvelut

ABSTRACT

Katri Liimatainen

VAMOS CLIENTS' EXPERIENCES OF OHJAAMOTALO SERVICES

55 p., 2 appendices

Spring 2021

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree Programme in Social Services

Bachelor of Social Services

This thesis was conducted in collaboration with Vamos Espoo. The purpose of this thesis was to study how the service entity Ohjaamotalo, One-Stop Guidance Center, has supported young people who are customers in the Vamos service. The idea for this thesis came from the needs of Vamos in Espoo. The transition of Vamos activities to be a part of the Ohjaamotalo entity has not been studied in any way from the young people's point of view, and there was a real need to get more information about the young people's experiences and opinions. In 2017, various actors in youth work in Espoo moved under the same roof and became Ohjaamotalo Espoo. Ohjaamotalo Espoo is in Leppävaara, and many social operators are located there under the same roof. The idea is to offer several youth work services and meaningful activities in the same place in a network-like manner with a low threshold.

The material for this study was collected from young people who have been customers in Vamos Espoo. Therefore, this thesis is a case study. Permission from the Ethics Committee of the Deaconess Foundation was applied for to conduct the study. A total of ten young people who had participated in Vamos's activities were interviewed using semi-structured interview as the method. Based on the answers, the most central themes in the results were young people's issues in finding Vamos and Ohjaamotalo, the smoothness of services in Ohjaamotalo, the need for individual guidance and the development ideas of the respondents. The answers were analyzed and development proposals were created based on the results. Almost only positive things emerged from answers regarding the operation of Ohjaamotalo. None of the respondents experienced any difficulties in getting access to services due to the new cooperation with Ohjaamotalo.

The only negative feedback was about not being aware of the services and the lack of advertising to young people. The respondents were not sure which services were part of Ohjaamotalo and what kind of services would benefit them. The greatest desire for development from the respondents was about towards leisure activities. Young people wished to have shared spaces and various group activities in the evenings in order to alleviate loneliness. The conclusions of the study showed that young people need a good and well-functioning support network in which professionals who help young people work together to promote the young person's involvement in society. This is exactly what Ohjaamotalo aims towards and wants to set an example by being a close support network for young people.

Keywords: Interprofessional cooperation, Ohjaamotalo, Youth social services

1 JOHDANTO

Suomessa sosiaaliset palvelut eivät tavoita kaikkia nuoria. Palvelujen ulkopuolelle jääneillä, useasti syrjäytymisvaarassa olevilla nuorilla on mahdollisesti monia pitkittyneitä sosiaalisia ja psykologisia ongelmia. He tarvitsevat intensiivistä ja yksilöllisesti joustavaa tukea, työntekijää ja asiantuntijaa, jolta saa joustavasti tukea ja henkilökohtaista apua omiin ongelmiin sekä samassa asemassa olevien nuorten vertaistukea. Ilman näitä tuen muotoja palveluilla ei ole toivottua vaikuttavuutta. Suomessa on myös paljon palvelujen piirissä olevia nuoria, joiden toimintakyky ja ote yhteiskunnasta ovat heikentyneet kansalaisjärjestöjen ja julkisen vallan organisoimista tukitoimenpiteistä huolimatta. (Alanen, Kainulainen & Saari 2014, 6.) Moniammatillisen yhteistyön avulla on mahdollista saada aikaan vaikuttavampaa toimintaa, päällekkäisten toimintojen karsimista ja resurssien parempaa hyödyntämistä (Määttä & Määttä 2015). Juuri näistä syistä nuorten palvelut pitää miettiä juuri heille sopiviksi ja heidän tarpeitaan palveleviksi. Siksi Ohjaamotalo on koonnut nuorten palvelut saman katon alle Espooseen.

Vuonna 2017 Espoon eri nuorisotyön toimijat muuttivat saman katon alle, Ohjaamotalo Espooseen. Espoon Ohjaamotalo sijaitsee Leppävaarassa ja siellä on jo nyt vakituisesti monen eri toimijan toimipaikka saman katon alla. Tällä hetkellä saman katon alla ovat Ohjaamo, Vamos, Tyttöjen talo, TE-toimisto, Monik Ry sekä Etsivä nuorisotyö. Talossa päivystää lisäksi Espoon aikuissosiaalityön nuorten tiimi. Osana kokonaisuutta ovat myös Omnian nuorten työpajat, vaikka ne eivät sijaitsekaan saman katon alla. Ideana on tarjota verkostomaisesti useita eri nuorisotyön palveluita ja mielekästä tekemistä samasta paikasta matalalla kynnyksellä. (Hukari 2017.)

Tämä opinnäytetyö on toteutettu Vamos Espoon kanssa yhteistyössä. Työn tarkoituksena on tutkia, miten Ohjaamotalo-kokonaisuus on tukenut Vamos-palvelun nuoria. Onko se auttanut nuoria palveluihin hakeutumisessa? Miten yhteistyö on sujunut nuoren näkökulmasta? Idea lähti Espoon Vamoksen tarpeesta. Vamos-toiminnan siirtymistä osaksi Ohjaamotalo-kokonaisuutta ei olla aiemmin tutkittu millään tavalla nuorten näkökulmasta, mutta nuorten kokemuksista haluttiin saada lisätietoa. Vamos-palvelut on suunnattu ensisijaisesti palvelu- ja tukijärjestelmien ulkopuolelle jääneille 16–29-vuotiaille nuorille.

(Alanen, Kainulainen & Saari 2014, 6). Vamos auttaa niitä nuoria, joilla on haasteita esimerkiksi arjessa pärjäämisessä, kuten asumis- ja raha-asioiden hoidossa, koulu- ja työelämään integroitumisessa tai ongelmia mielenterveyden kanssa. Tavoitteena on, että nuoren hyvinvointi paranee ja usko tulevaisuuteen ja omaan pärjäämiseen yhteiskunnassa vahvistuu. (Diakonissalaitos. Vamos.)

Espoon Ohjaamotalo-kokonaisuus on hyvin poikkeuksellinen sen tarjoamien nuorten palveluiden sujuvan yhteistyön takia ja sen toimivuudesta pitäisi saada näyttöä myös nuorten puolelta. Se toimii hyvänä esimerkkinä muille kunnille tulevaisuudessa. Tämä opinnäytetyötutkimus on tärkeä palanen Ohjaamotalon toiminnan jatkokehittelyssä ja toimii myös osana takaamassa sen jatkuvuutta, jotta se voisi jatkossakin palvella nuoria mahdollisimman hyvin heidän omilla ehdoillaan. On kriittisen tärkeätä kuulla itse nuoria siitä mitkä tekijät he itse kokevat hyödylliseksi näissä palvelukokonaisuuksissa. Tämän tutkimuksen tavoitteena on haastatella näitä nuoria ja antaa heidän äänensä kuuluviin näiden palveluiden tuloksellisessa jatkokehittämisessä Ohjaamotalossa. Tämä voi taata tulevaisuudessakin syrjäytymisvaarassa olevien nuorten integroitumisen menestyksekkäästi suomalaiseen yhteiskuntaan.

2 NUORTEN HAASTAVAT ELÄMÄNTILANTEET

2.1 Nuorten syrjäytyminen

Nuoruusiässä ihmiselle on ominaista nopea keskushermoston kehitys sekä fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen kasvu. Tällöin hyvin nopeatkin muutokset voivat hämmäntää ja kuohuttaa nuorta. Tavallisia ovat yksittäiset tunne-elämän oireet, jotka heijastavat eri kehitysvaiheita. Koulussa nuoren mielialojen ja itsetunnon vaihtelut voivat heikentää keskittymistä. Ne voivat ilmetä muun muassa levottomuutena ja koulumenestyksen tilapäisenä heikkenemisenä. Normaalissa nuoruusiän kehityksessä toimintakyky kuitenkin säilyy hyvänä eikä koulunkäynti tai kyky huolehtia henkilökohtaisista asioista heikenny kuin korkeintaan tilapäisesti. Nuoruus on kriittinen kehitysvaihe myöhemmän terveyden, elintapojen ja myös mielenterveyden häiriöiden näkökulmasta. Nuoruusiässä tehtyjen kokeilujen kautta omaksutaan monet aikuisiässä vakiintuvista elintavoista ja tottumuksista, kuten suhtautuminen päihteisiin, liikuntaan ja ruokavalioon. (Marttunen ym. 2013, 7-10.)

Valtaosa suomalaisista lapsista ja nuorista voi hyvin, mutta 1990-luvun puolivälistä lähtien jatkuvasti kasvaneelle vähemmistölle on kasautunut yhä enemmän ja vaikeampaa pahoinvointia. Mielenterveysongelmien takia työkyvyttömyyseläkkeelle jäävien alle 30-vuotiaiden nuorten määrä on lisääntynyt selvästi. Lisäksi pahoinvointi on kasautunut yhä selvemmin perheittäin siirtyen sukupolvelta toiselle. Suurissa kaupungeissa asuinalueiden väliset erot lasten ja nuorten pahoinvoinnissa kasvavat. Mielenterveyden häiriöistä johtuva sairastavuus ja työkyvyttömyys kohdistuvat yhä useammin nuoriin ikäluokkiin. Joka viides 13-22-vuotiaista kärsii mielenterveyden oireilusta. Mielenterveyden häiriöt ovatkin nuoruusiässä kaksi kertaa yleisempiä kuin lapsuudessa. (Edilex. Esityöt. Valiokuntamietinnöt. TrVM 1/2014 vp Nuorten syrjäytyminen.)

Huono-osaisuuden kasautumiseen viittaavana käsitteenä syrjäytyminen voidaan nähdä myös elämässä alati etenevänä prosessina, joka pitää sisällään erilaisia kulttuurisia, terveydellisiä, taloudellisia ja sosiaalisia tekijöitä. Syrjäytyminen saa usein alkunsa huono-osaisuuden kasautuessa ja monimuotoistuessa ja tilanne alkaa heikentää ihmisen mahdollisuuksia kontrolloida omaa elämäänsä. (THL. Aiheet. Lapset, nuoret ja perheet. Työntueksi. Nuorten syrjäytyminen.)

Puhuttaessa nuorten syrjäytymisestä ovat kohdejoukkona kaikki alle 30-vuotiaat lapset ja nuoret. Nuorten syrjäytymiselle ei ole olemassa yhtä kaikkien hyväksymää määritelmää, koska lasten ja nuorten ongelmat ja kehitysvaiheet voivat olla eri ikäkausina hyvinkin erilaisia. Syrjäytyminen voidaan määritellä esim. ajautumiseksi yhteiskunnassa tavanomaisena pidetyn elämäntavan, ja laadun, ulkopuolelle sekä jäämiseksi ulos yhteiskunnan peruspilareista, kuten työmarkkinoista, koulutuksesta, perheestä, ystävästä tai muusta yhteiskunnallisesta osallisuudesta. Syrjäytymisessä huono-osaisuuden eri osa-alueet myös vahvistavat toisiaan ja tämä vauhdittaa syrjäytymistä entisestään. (Edilex. Esityöt. Valiokuntamietinnöt. TrVM 1/2014 vp Nuorten syrjäytyminen.)

Ylemmällä tasolla tarkasteltuna syrjäytymisen syyt liittyvät alan tutkimuksen mukaan yhteiskunnan, kulttuurin ja arvojen muutokseen. Syrjäytymistutkimuksen mukaan merkittävimpiä syitä nuorten syrjäytymiseen ovat päihde- ja mielenterveysongelmat. Korkean elintasomme mahdollistanut teknologian ja tuottavuuden kehitys on nostanut vaatimustasoa työmarkkinoilla ja opintojen parissa, ja niinpä monet matalampaa osaamis- ja koulutustasoa vaativat avustavat työt ovat hävinneet tässä murroksessa. Usealta alalta tällaiset avustavat työt ovat kadonneet lähes täysin. Aiemmin tällaisiin töihin hakeutuivat nuoret, joilla ei ollut ammatillista koulutusta. Erilaisten oppimisvaikeuksien rooli onkin noussut merkittävästi, sillä kykenemättömyys ja haluttomuus teoreettisiin opintoihin jättää nuoren helposti työmarkkinoiden ulkopuolelle. Korkea työttömyys sekä vaikeuttaa nuorten pääsemistä mukaan työmarkkinoille että heikentää vanhempien edellytyksiä tarjota hyvät kasvuolosuhteet lapsilleen. (Edilex. Esityöt. Valiokuntamietinnöt. TrVM 1/2014 vp Nuorten syrjäytyminen.)

Nuorten koulutus- ja työllisyystilanteet linkittyvät hyvin keskeisesti myös nuorten syrjäytymistä koskevaan keskusteluun, vaikka ne ovatkin vain yksi näkökulma tässä moniulotteisessa ilmiössä (Sutela ym. 2016, 15). Kaikilla nuorilla on Suomessa yhdenvertainen oikeus koulutukseen, työllisyyteen, tiedonsaantiin ja osallisuuteen kansalaisyhteiskunnassa. Nuorten elinoloista on saatava enemmän tietoa, jotta asianmukaiset toimenpiteet voidaan paremmin kohdistaa kaikkien nuorten kehityksen turvaamiseen. Erityishuomio pitää kohdistaa niihin nuoriin, joilla on muita vähemmän mahdollisuuksia. (Takkunen, Heikkuri & Takkunen 2009, 1)

2.2 Sosiaalipalveluihin hakeutuvat nuoret

Nuorille ja heidän perheilleen tulee pystyä tarjoamaan moniammatillista asiantuntemusta matalalla kynnyksellä. Palvelun tulee olla tarpeeksi yksilöllistä ja samalla kertaa tulee voida kartoittaa kaikkien tarvittavien palvelujen tarve ja myös kyetä ohjaamaan niiden pariin. Integroitu palvelukokonaisuus tarjoaa tutkimusten mukaan parhaat tulokset. Pelkät yksittäiset ja erilliset palvelut harvoin auttavat irti syrjäytymiskierteestä. (Edilex. Esi-työt. Valiokuntamietinnöt. TrVM 1/2014 vp Nuorten syrjäytyminen.)

Matalan kynnyksen palvelut ovat yhteydessä sosiaaliseen osallisuuteen. Muodollinen oikeus palveluiden saatavuuteen ei vielä tarkoita kuitenkaan sitä, että kaikki saisivat tarvitsemiansa palveluita. Palveluiden piiriin pitäisi pystyä itse hakeutumaan, mutta kaikilla ei ole riittävästi tietoa, voimavaroja tai mahdollisuuksia tähän. Palvelujen ulkopuolelle jäämiseen voi olla useita syitä, jotka liittyvät sekä palvelujärjestelmään että avuntarvitsijaan, kuten fyysiset ja psyykkiset esteet, monet yhtäaikaiset ongelmat, häpeän tunteet, pitkät jonot julkisiin palveluihin tai vaikea tavoitettavuus. (Leemann & Hämäläinen 2015).

Matalan kynnyksen palvelut pyrkivät poistamaan ja madaltamaan mahdollisia esteitä palvelujen ulkopuolelle jääneiltä ja saamaan heidät palveluiden piiriin. Palvelujärjestelmän haasteena ovat erityisesti moniongelmaiset ja huono-osaiset ihmiset. Heidän ongelmansa voivat kasautua ja elämä ajautua umpikujaan. Mitä vaikeampi on tilanne, sen suurempi avun tarve, ja mitä huono-osaisempi asiakas on, sitä korkeampi on myös kynnys hakeutua palveluiden ja avun pariin. Matalan kynnyksen palvelut kohdistuvatkin usein kaikista huono-osaisimpiin ihmisryhmiin, joilla on erittäin suuri avuntarve, mutta ei resursseja hakeutua palveluiden pariin. Matalan kynnyksen palvelut pyrkivät saamaan heidät palveluihin ja parhaassa tapauksessa he siirtyvät varsinaisiin julkisiin palveluihin. Matalan kynnyksen palvelut lisäävät etenkin kaikista vaikeimmin tavoitettavien ryhmien ja henkilöiden sosiaalista osallisuutta. (Leemann & Hämäläinen 2015.)

Nuori voi olla useiden eri viranomaisten ja ammattilaisten tuen piirissä tai toimenpiteiden kohteena ilman että kokonaisuus on kenenkään yksittäisen tahon hallinnassa - tai edes tiedossa. Toisin sanoen tieto nuoren tilanteesta ja käyttämisestä palveluista ei kulje kunnolla

eri hoitavien tahojen välillä. Erilliset asiakkuudet ja suunnitelmat vähentävät nuoren osallisuutta ja tuhlaavat resursseja. Tilanteen voidaankin siis sanoa olevan kestämaton sekä taloudellisesti että eettisesti. Nuorelle pitäisi osoittaa yksi luottotyöntekijä, joka pysyy hänen rinnallaan sitoutuneesti läpi palvelujärjestelmän. Työntekijä huolehtii, että suunnitelma on jatkuvasti ajan tasalla, nuoren kannalta mielekäs ja hyödyllinen ja että siinä on huomioitu nuoren omat voimavarat. Yhteistyöllä saadaan valjastettua resurssit paljon tehokkaampaan käyttöön. Monialainen verkostokokous, johon nuori itsekin osallistuu, on yksi potentiaalinen paikka käsitellä nuoren suunnitelmaa ja pohtia sopivaa luottohenkilöä. Tämä luottotyöntekijä voi löytyä myös matalan kynnyksen paikasta. Yhteinen tietojärjestelmä, joka selkeyttäisi ja nopeuttaisi tiedonkulkua ja työnjakoa, olisi erittäin hyödyllinen, mutta sellaisen kehittämiseen vaadittaisiin paljon resursseja. (Määttä & Määttä 2015.)

Kattava ja pääosin toimiva palvelujärjestelmämme on osittain kykenemätön vastaamaan heikoimmassa asemassa olevien nuorten odotuksiin ja tarpeisiin. Erilaisia ohjaavia palveluita on runsaasti, mutta vastuunottajia on puolestaan liian vähän. Palveluohjaus toimii vain silloin, kun tunnetaan henkilö jota ohjataan. On yhteisten resurssien tuhlaamista, kun eri palvelujen tuottajat tekevät yhteistyötä, mutta kukaan mukana olevista toimijoista ei tunne nuoren taustoja, tilannetta ja tavoitteita tarpeeksi hyvin. Nuorten käytössä on sosi-aali-, terveys-, nuoriso- ja koulutuspalveluja periaatteessa enemmän kuin koskaan, mutta silti liian moni niiden tarpeessa oleva nuori ei päädy niiden piiriin. Osa voi olla useamman palvelun piirissä, mutta ei silti kykene hyötymään niistä itsenäisesti tarpeeksi. Opintojen ja työelämän ulkopuolella on kymmeniä tuhansia, jotka eivät oma-aloitteisesti hakeudu tai kiinnity olemassa oleviin palveluihin. Tämä on merkittävä haaste koko palvelujärjestelmälle: miten löytää ja saada avun piiriin juuri ne nuoret, jotka apua eniten tarvitsisivat. (Alanen, Kainulainen & Saari 2014, 6.)

Lapset ja nuoret kokevat liian usein olevansa palveluissa lähinnä toiminnan kohteita, eikä heidän kokemusasiantuntemustaan arvosteta ja hyödynnetä palvelujen toteuttamisessa ja kehittämisessä. Kokemus aidosta osallisuudesta ja mahdollisuus vaikuttaa itseään tai omaa yhteisöään koskeviin asioihin on erittäin tärkeää ja kehittää myös lasten ja nuorten vastuuntuntoa. (Edilex. Esityöt. Valiokuntamietinnöt. TrVM 1/2014 vp Nuorten syrjäytyminen.) Syrjäytymistutkimuksen mukaan nuoren on usein hankalaa löytää eri palveluista apua ongelmiinsa itsenäisesti. Palvelut ovat usein ns. viranomaispalveluja, joihin

on korkea kynnyks hakeutua, eikä kaikkia tarvittavia palveluita ole saatavilla ns. yhdeltä luukulta. Lisäksi yhteiskunnallisessa ja poliittisessa keskustelussa huomio kiinnittyy jopa liikaakin palveluihin, kun pitäisi ymmärtää paremmin kodin, perhe-elämän, kaveripiirin sekä muun ympäristön merkitystä ja roolia nuoren syrjäytymisen ehkäisyssä. (Edilex. Esityöt. Valiokuntamietinnöt. TrVM 1/2014 vp Nuorten syrjäytyminen.)

Suomalaisella yhteiskunnalla on kaksoisongelma liittyen syrjäytyneisiin nuoriin. Nuoret jäävät joko palvelujärjestelmän ulkopuolelle kokonaan tai sitten kohtaamiset palvelujärjestelmän kanssa eivät tuota haluttua lopputulosta. Tähän kaksoisongelmaan on alettu kiinnittää huomiota vasta 2000-luvulla ja sen ratkaisemiseksi on järjestelmällisesti haettu toimivia ratkaisumalleja, joista Vamos-palvelut on yksi niistä. (Alanen, Kainulainen & Saari 2014, 7.)

2.3 Palveluohjaus ja nuorten kohtaaminen

Nuorille suunnatut palvelut ja nuorten tosiasialliset tarpeet eivät aina kohtaa ja syitä tähän on useita. Lisäksi usein moniongelmaiset ja kaikkein eniten palveluita tarvitsevat, esim. päihde- ja mielenterveysongelmaiset, voivat saada jopa vähiten palveluja. He eivät tiedä oikeuksistaan eikä heillä välttämättä ole edes tietoa saatavilla olevista palveluista (Määttä & Keskitalo 2014, 198.) Pirstaleisessa palvelujärjestelmässä tarjotut palvelut eivät aina vastaa nuorten tarpeita tai ota huomioon nuoruutta erityisenä elämänvaiheena ikään liittyvine erityistarpeineen. (Känkänen, Kekkonen & Gissler 2018, 14)

Tilastojen avulla on kuitenkin hankalaa selvittää, kuinka moni nuorista jää täysin vaille palveluita tai ketkä heistä ovat saamiensa palveluiden määrään ja laatuun tyytyväisiä. Nuorten palvelujen käyttöä koskevien tutkimusten mukaan osa nuorista ei saa palveluista tarvitsemaansa apua, tai he eivät ole kokeneet saamaansa palvelua itselleen hyödylliseksi. (Känkänen, Kekkonen ja Gissler 2019, 2.) Nuoret odottavat ammattilaisilta hyvinkin yksinkertaisia ja perustavanlaatuisia asioita; kuuntelua, kunnioitusta, vierelle asettumista, luottamuksen arvoisena olemista sekä osallisuutta silloin, kun päätetään heidän omista asioistaan tai hoidostaan (Känkänen, Kekkonen ja Gissler 2019, 4.)

Känkänen, Kekkonen ja Gissler (2018) mukaan keskeisiä lasten ja nuorten avunsaannin esteitä ovat tiedon ja luottamuksen puute, leimaantumisen ja häpeän pelko, aikuismaiset kohtaamisen tavat, kankeat palvelurakenteet ja aiemmat huonot kokemukset kuulluksi tulemattomuudesta. Tiedon puute näyttäytyi toimintamallien puuttumisena ja epätietoisuutena siitä, millaisten huolien kanssa ammattilaista voi lähestyä. Häpeä sekä pelko leimaumisesta estivät nuorta kertomasta omasta huonosta olostaan. Palveluiden aikuislähtöiset ja kankeat rakenteet, jotka eivät kykene joustamaan nuoren tilanteen mukaisesti, vaikeuttivat niin ikään avun saamista. Ammattilaisten kiire ja vaihtuvuus olivat muun muassa syy siihen miksi luottamussuhdetta nuoren ja ammattilaisen välille oli vaikea rakentaa. Nuoret ovat tuoneet esille kokemuksiaan siitä, ettei heitä ole kuultu kunnolla tai että heidän ongelmiaan on vähätelty tai sivuutettu kokonaan. (Känkänen, Kekkonen & Gissler 2018, 12)

Vaikka mielenterveyden häiriöt ovat nuorilla yleisiä, niin juuri nuorilla avun piiriin haakeutuminen mielenterveyteen liittyvissä pulmissa todennäköisimmin viivästyy tai he eivät hae apua lainkaan (Känkänen, Kekkonen & Gissler 2018, 47). Kehitettäessä nuorille suunnattuja palveluja on keskityttävä mielenterveyteen liittyvien ongelmien leimaavuuden vähentämiseen ja luotava erityisesti lapset ja nuoret tavoittavaa tapaa puhua mielenterveydestä ja avun hakemisesta. Palvelujärjestelmässä on tärkeää kuljettaa mukana ikätasoiseksi muokattua palautejärjestelmää, jossa nuoret voivat arvioida ja antaa palautetta saamastaan tuesta ja vaikuttaa näin palveluiden kehittymiseen heitä yksilöllisemmin tukeviksi. (Känkänen, Kekkonen & Gissler 2018, 12.)

Turvallinen ilmapiiri ja luottamuksen syntyminen luovat pohjan niin keskusteluille kuin henkilökohtaisten asioiden käsittelemiselle (Känkänen, Kekkonen & Gissler 2018, 13). Kiireen ja ammattilaisten vaihtuvuuden vuoksi tukisuhteissa voidaan aliarvioida tilanteita ja tehdä tulkintavirheitä sekä suoranaisia hoitovirheitä. Huolimattomat, kiireiset kontaktit eivät tarjoa nuorille mahdollisuutta avata tilannettaan luottamuksellisesti, eikä nuori saa tarvitsemaansa apua ja tukea. (Känkänen, Kekkonen & Gissler 2018, 74.) Lasten ja nuorten osallisuuden vahvistaminen on nykyisin korostettu tavoite ja tutkimuksellinen trendi, jonka avulla yritetään löytää ratkaisuja monitahoisiin yhteiskunnallisiin ongelmiin, kuten syrjäytymiseen ja poliittisen vallan jakautumiseen. Osallisuus on tärkeä tavoite myös sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämisessä. Lasten ja nuorten osallisuudella palveluissa

tarkoitetaan muun muassa kokemusta helposta ja vaivattomasta palvelujen piiriin pääsemisestä ja niissä toimimisesta, kuulluksi tulemisesta, hyvistä kohtaamiskokemuksista sekä aidoista vaikutusmahdollisuuksista omiin asioihin. Yksinkertaisimmillaan osallisuuden kokemus kiteytyy hyviin palvelukohtaisiin eri ammattilaisten kanssa. On kriittistä, että lapselle ja nuorelle tärkeät asiat tulevat kuulluiksi ja niitä pidetään merkityksellisinä. (Känkänen, Kekkonen & Gissler 2018, 70.) Nuorelle tarjottavaan palvelupolkuun vaikuttavat nuoren henkilökohtaisten tarpeiden ohella luonnollisesti myös käytettävissä olevat resurssit sekä palveluiden saatavuus ja laatu. Se, että kyetään tarjoamaan kullekin nuorelle juuri, hänen tarvitsemiaan palveluita, on isossa kuvassa kiinni myös riittävästi resurssoinnista. (Känkänen, Kekkonen & Gissler 2019, 4.)

2.4 Nuorisotakuusta ohjaamotoimintaan

Nuorisotyöttömyys oli 2000-luvun alussa kasvussa Suomessa, ja ongelmaan kohdistettiin useita työvoimapolitiittisia toimenpiteitä. Vuonna 2005 käynnistettiin nuorten yhteiskuntatakuu, jonka päämääränä oli katkaista nuorten työttömyysjaksot nopeasti ja lisätä nuorten aktivointia. Takuulla aikaistettiin alle 25-vuotiaiden työnhakusuunnitelmaa ja siihen sisällytettiin lupaus aktivointitoimenpiteestä kolmen kuukauden sisällä suunnitelman allekirjoittamisesta. Vuonna 2013 nuorten yhteiskuntatakuu laajentui nuorisotakuuksi. Takuun piiriin tulivat myös 25-30-vuotiaat vastavalmistuneet nuoret. Nuorisotakuu sai samat perustavoitteet kuin vuoden 2005 nuorten yhteiskuntatakuu. (Edilex. Esityöt. Valiokuntamietinnöt. TrVM 1/2014 vp Nuorten syrjäytyminen.) Nuorisotakuun mallilla ei ole kuitenkaan pystytty tavoittamaan moniongelmallisia nuoria eikä maahanmuuttajataustaisia nuoria, jotka tarvitsevat keskimääräistä enemmän tukea (Tuusa ym. 2014, 12).

Ohjaamot olivat osa hallituksen kärkihanketta ”Nuorisotakuuta yhteisötakuun suuntaan”, jonka tavoite on tehdä nuorisotakuusta malli, jossa vastuu nuoresta olisi yhdellä taholla (Porvoon Ohjaamo tilannekatsaus 2016, 2). Ohjaamoita toimii Suomessa tällä hetkellä vuonna 2021 noin 70 eri paikkakunnalla (Ohjaamo. Mikä on Ohjaamo). Espoon Ohjaamo-mallin tarkoituksena on täydentää muita palveluita ja vastata nuorisotyöttömyyden kasvun myötä lisääntyneeseen ohjaustarpeeseen. Espoon Ohjaamo on matalan kynnyksen palvelumalli, joka yhdistää monialaista osaamista, ja sen tavoitteena on vahvistaa nuorten koulutukseen ja työmarkkinoille pääsyä. Ohjaamo toimii peruspalveluiden täydentäjänä

tehdn tiivistä yhteistyötä alueen palveluiden kanssa. Kohderyhmänä ovat erityisesti maa-
 hanmuuttajataustaiset, kouluttamattomat sekä palveluiden ulkopuoliset nuoret. Lisäksi
 huomioidaan vastavalmistuneet nuoret, joilla on vaikeuksia päästä työuran alkuun. Nuori
 voi hakeutua itse palvelun pariin tai hänet voidaan ohjata sinne nuorisotakuun toimeen-
 panoon liittyvistä palveluista. Lähetettä palveluun ei tarvita. Peruspalvelut ovat ylikuor-
 mittuneet nuorisotyöttömyyden rajusta kasvusta johtuen, joten Ohjaamo on mukana täy-
 dentämässä näitä koordinoimalla nuoren palveluprosessia ja ohjaamalla sekä tukemalla
 häntä tarvitsemiinsa palveluihin, opintoihin tai työhön. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2018.
 Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittaman hankkeen kuvaus.)

Ohjaamo on alle 30-vuotiaille nuorille suunnattu matalan kynnyksen monialainen palve-
 lupiste. Se tarjoaa tietoa, neuvontaa, ohjausta sekä palveluja. Se on alusta, jolla julkinen,
 yksityinen ja kolmas sektori yhdessä tarjoavat monialaisesti palveluita työllistymiseen,
 koulutukseen, hyvinvointiin ja elämänhallintaan liittyen. Toimintaan osallistuvien orga-
 nisaatioiden rooleista ja hallinnoista sovitaan paikallisesti. Ohjaamo-toiminnan edellytys
 on tiivis toiminnallinen yhteistyö valtion, maakuntien ja kuntien välillä sekä yksityisen
 että kolmannen sektorin eri toimijoiden kanssa. Ohjaamot toteuttavat EU:n nuorisotakuun
 tavoitteita ja toimintaa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2018. Ohjaamon perusteet.) Ohjaa-
 mojen tarkoituksena on alusta saakka ollut kynnyksettömyys, eli nuori voi tulla Ohjaa-
 moon millä tahansa asialla, sekä moniammatillisuus, eli palveluja on tarjolla usealta eri
 palveluntuottajalta yhdestä paikasta. Tavoitteena on eri palveluiden yhteen kokoaminen,
 niiden yhteensovittaminen ja palveluprosessin lyhentäminen. Kaiken toiminnan ja kehit-
 tämisen ytimessä on kuitenkin koko ajan asiakas, eli nuori. (Keski-Suomen ELY-keskus
 2017, 3)

2.5 Lain näkökulma

Oikeus sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin on säädetty monissa kansainvälisissä so-
 pimuksissa ja kansallisissa laeissa. Oikeus sosiaaliturvaan kuuluu ihmisoikeuksiin ja se
 on mainittu YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa. Euroopan unionin
 Euroopan perusoikeuskirja pohjaa vahvasti Euroopan Neuvoston jo vuonna 1961 julkai-
 semaan sosiaaliseen peruskirjaan (European Social Charter) ja toistaa samat oikeudet,

jossa EU:n jäsenvaltiot sitoutuvat takaamaan sosiaali-, terveydenhuollon- ja hyvinvointipalveluiden saatavuuden. Suomessa oikeus palvelujärjestelmän pääsyyn säädellään perustuslaissa ja erityislaeissa. Perustuslain 19 § takaa jokaiselle oikeuden perustoimeentuloon, erityisesti niille, jotka eivät itse kykene turvaamaan itselleen ihmisenarvoista elämää. Sama artikla velvoittaa myös julkisen vallan tarjoamaan sosiaali- ja terveyspalveluita. (Leemann & Hämäläinen 2015).

Nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi tuotetaan julkisia peruspalveluja. Näitä palveluja koskevia keskeisiä kuntia ja valtiota velvoittavia säännöksiä ovat mm. neuvolatoimintaa, kouluterveydenhuoltoa koskeva asetus, päivähoidolaki, lastensuojelulaki, perusopetuslaki, laki ammatillisesta koulutuksesta, oppilas- ja opiskelijahuoltolaki, nuorisolaki, liikuntalaki, taiteen perusopetuslaki, sosiaalihuoltolaki, laki kuntouttavasta työtoiminnasta ja laki julkisista työvoimapalveluista. Näiden lakisääteisten palvelujen lisäksi kunnat järjestävät vaihdellen niitä täydentäviä palveluja. Kolmannen sektorin toimijat, erilaiset järjestöt, ovat toimineet myös pitkään nuorten parissa, ja niiden työllä on myös merkittävä rooli nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä. Järjestöjen toiminta on täydentänyt ja myös kehittänyt julkisen puolen palveluita. Järjestöissä toiminta on usein projektiluonteista. Järjestökenttä on itsessään laaja, sillä sosiaali- ja terveysalan yhdistyksiä (valtakunnalliset, piiri- ja -paikallisyhdistykset) on n. 8 500 ja niissä arvioidaan olevan henkilöjäseniä n. 1,3 miljoonaa. Liikunta- ja urheilupuolella on puolestaan noin 10 000 aktiivisesti toimivaa seuraa, ja niissä arvioidaan olevan noin miljoona jäsentä. (Edilex. Esityöt. Valiokuntamietinnöt. TrVM 1/2014 vp Nuorten syrjäytyminen.)

3 MONIAMMATILLISTA YHTEISTYÖTÄ ESPOON OHJAAMOTALOSSA

3.1 Vamos

Vamos-palvelut saivat alkunsa vuonna 2008 Helsingin Diakonissalaitoksen (HDL) aloitteesta vastata kahteen vakavaan yhteiskunnalliseen ongelmaan. Heikossa asemassa ja

huonossa psyykkisessä kunnossa olevien helsinkiläisnuorten määrä vaikutti olevan kasvussa. Vuosittain noin 700 nuorta jäi Helsingissä ilman jatkokoulutuspaikkaa, ja tämän lisäksi toimeentulotukea saavien alle 25-vuotiaiden määrä kasvoi useilla kaupungin alueilla. Silloinen palvelujärjestelmä vaikutti olevan kyvytön vastaamaan näiden nuorten tarpeisiin. Palvelujärjestelmä ei pystynyt löytämään eniten tuen tarpeessa olevia nuoria eikä myöskään tarjoamaan sellaisia matalan kynnyksen palveluja, joiden tarjoaman tuen avulla nuoret voisivat siirtyä töihin tai opiskelemaan. Palveluiden äärelle pääseminen oli nuorille vaikeaa ja kesti pitkään erityisesti päihde- ja mielenterveyspalveluissa. (Alanen, Kainulainen & Saari 2014, 8.)

Vamoksen toiminnan avulla on pyritty kehittämään palvelukulttuuria, jotta näihin haasteisiin on voitu vastata: palveluihin pääsee ilman lähetettä tai diagnoosia, ja nuoria tuetaan kokonaisvaltaisesti ja intensiivisesti. Vamoksen perusajatus on tarjota nuoren elämäntilanteeseen räätälöityä ja sen mukaan joustavaa tukea. Alkuvaiheen tutustumiseen, yhteisen suunnitelman luomiseen ja kokonaisvaltaiseen vahvistumiseen käytetään paljon aikaa, sillä Vamoksessa sen uskotaan olevan avain kestävien jatkokolkujen luomisessa. Vamoksesta on kasvanut merkittävä palvelukokonaisuus, jolla on suuri rooli sekä Helsingin että Espoon nuorten palvelujärjestelmässä. Ensisijaisesti Vamos-palvelut työskentelevät palvelu- ja tukijärjestelmien ulkopuolelle jääneiden 16–29-vuotiaiden nuorten kanssa. (Alanen, Kainulainen & Saari 2014, 6.)

Vamos auttaa niitä nuoria, joilla on haasteita esimerkiksi arjessa pärjäämisessä, kuten asumis- ja raha-asioiden hoidossa, koulu- ja työelämään integroitumisessa tai ongelmia mielenterveyden kanssa. Jokainen Vamoksessa aloittava nuori saa oman nimetyn työntekijän, jolla on aikaa tutustua häneen. Tukea saa niin arjessa pärjäämiseen kuin tulevaisuudenkin suunnitteluun. Vähitellen nuorelle etsitään yhdessä yksilöllinen polku kouluun tai töihin. Vamoksessa nuori voi osallistua yksilövalmennukseen tai toiminnallisiin ryhmiin. Tavoitteena on, että nuoren hyvinvointi paranee ja usko tulevaisuuteen ja omaan pärjäämiseen yhteiskunnassa vahvistuu. (Diakonissalaitos. Vamos.) Vamos itse määrittelee oman ohjenuoransa seuraavasti: teemme vahvasti yhdessä nuoren kanssa, hänen omaa toimijuuttaan tukien. (Minna Latonen, palvelualuejohtaja, henkilökohtainen tiedonanto 11.3.2021).

Vamoksesta on kehittynyt palvelujen hybridimalli, jossa samaan turvalliseen yhteisöön on tuotu niin yksilötuen kuin ryhmätoimintojenkin muotoja, muiden järjestöjen toimintaa sekä kunnan tuottamia terveys- ja sosiaalipalveluja. Nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja toimintakyvyn parantamisen voidaan todeta olevan Vamoksen tärkein yksittäinen tehtävä. Se on ainut keino, jolla nuoren opiskelu- ja työelämä tulee kestäväällä tavalla mahdolliseksi. (Alanen, Kainulainen & Saari 2014, 7.) Vamos tekee vahvaa ja laajaa sidosryhmätyötä. Yritysyhteistyö on iso ja tärkeä osa Vamoksen toimintaa. Yksi osa yhteistyötä on se, että ulkopuoliset toimijat käyvät pitämässä erilaisia luentoja nuorille. Vamos myös mahdollistaa nuorelle vierailuja Vamoksen ulkopuolelle, jotta nuorten näköpiirit laajentuisivat ja ymmärrys vaihtoehtoista lisääntyisivät. (Minna Latonen, palvelualuejohtaja, henkilökohtainen tiedonanto 11.3.2021.) Esimerkiksi Vamoksen kautta järjestetyt yritysvierailut voivat olla kannustavia ja tärkeitä tekijöitä nuoren uravalintojen kannalta (Diakonissalaitos, 2020.-a). Diakonissalaitoksen kanssa toteutettava yritysyhteistyö antaa nuorille kokemuksia työelämästä, ideoita eri uravaihtoehtoista ja koulutusmahdollisuuksista. Yritysten ja henkilökohtaisen Vamos-valmentajan avulla voidaan kasvattaa nuoren uskoa omiin kykyihin ja kasvattaa toivoa paremmasta huomisesta. (Diakonissalaitos, 2020.-b.)

Useilla Vamokseen ohjautuvilla nuorilla on jo kokemuksia erilaisista auttavista palveluista. Silti moni on toistuvista ja pitkäkestoisista hoito- ja tukitoimenpiteistä huolimatta huonossa kunnossa. Vamoksessa on havaittu, että vaikeistakin lähtökohdista ja raskaita palveluista läpikäynyt nuori voi kuntoutua ja vahvistua niin, että hän saamansa tuen avulla integroituu takaisin yhteiskuntaan ja löytää siellä paikkansa. Nuorille tarjottava tuki on intensiivistä, kokonaisvaltaista sekä heidän omien elämäntilanteidensa mukaan joustavaa heidän itse määrittämässään asioissa. Jokaiselle palveluun tuleva nuori saa oman työntekijän, jonka tärkeä tehtävä on nuoreen tutustuminen. Toiminnassa otetaan huomioon se seikka, että luottamuksen rakentuminen vie aikaa ja toiminnan rakenteiden on mahdollistettava se. (Alanen, Kainulainen & Saari 2014, 10)

Vamos Helsingin palveluissa toimivat nuorisopsykiatriaan erikoistunut lääkäri ja psykiatrinen sairaanhoitaja ovat huomanneet, että suurella osalla Vamos-nuorista on traumatisoivia kokemuksia lapsuudesta ja varhaisnuoruudesta. Nämä kokemukset liittyvät usein vuorovaikutuksellisiin tilanteisiin, ja näiden takia moni nuori pelkää sosiaalisia tilanteita. Taustalta löytyy erityisesti kiusaamiseen, epäonnistumiseen ja häpeän tunteeseen liittyviä

kokemuksia, jotka ovat johtaneet epäonnistuneen ihmisen identiteetin muodostumiseen jo varhaisessa vaiheessa. Monelle esimerkiksi ryhmässä tai julkisella paikalla oleminen voi olla aluksi vaikeaa. (Alanen, Kainulainen & Saari 2014, 16)

Useat Vamokseen ohjautuvista nuorista ovat työntekijöiden kokemusten mukaan alkuvaiheessa melko pessimistisiä oman tulevaisuutensa suhteen. Aluksi monen on hankalaa määritellä omia tavoitteitaan, sillä esim. opiskelu- tai työpaikan saamiseen suhtaudutaan melko pessimistisesti. Osa ei välttämättä edes haaveile tai tavoittele mitään. Työntekijöiden mukaan usean nuoren kohdalla näissä asenteissa tapahtuu kuitenkin merkittävä muutos parempaan Vamos-toiminnan aikana. (Alanen, Kainulainen & Saari 2014, 51)

3.2 Espoon Ohjaamotalo

Ohjaamo Espoo on vuosina 2013-2018 toteutunut Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnian hallinnoimana hankkeena, jota on rahoittanut Euroopan Sosiaalirahasto (ESR). Keski-Suomen ELY-keskus on koordinoinut ja valvonut hanketta rahoittajan edustajana. Hankkeen tavoitteina oli alentaa nuorisotyöttömyyttä paikallisesti tekemällä yhteistyötä elinkeinoelämän kanssa sekä ottamalla suoraan aktiivisesti yhteyttä yrityksiin työpaikkojen löytämiseksi ja nuorten työllistämiseksi, tavoittaa erityisesti tutkintoa vailla ja TE-toimiston palveluiden ulkopuolella olevat nuoret ja ohjata nuoret tutkintoon johtavaan koulutukseen ja työhön, huolehtia erityisesti niiden ryhmien tuloksellisesta ohjauksesta, jotka ovat yliedustettuna nuorten työttömien joukossa (nuoret miehet, maahanmuuttajat) ja luoda hankkeen aikana pysyvä toimintamalli, jossa yllä olevien tavoitteiden voidaan osoittaa toteutuneen tuloksellisesti. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2018. Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittaman hankkeen kuvaus.)

Hankehakemuksen tavoitteiden mukaisesti Ohjaamo Espoon kehittämisessä on haettu ratkaisuja ohjauksen toimimattomuuteen, nuorten palveluiden yhteiseen suunnitteluun ja johtamiseen, kouluttamattomien nuorten ja erityistä tukea tarvitsevien nuorten palveluihin ohjaukseen sekä palveluiden tuottajien yhteistyön kehittämiseen ja rakenteisiin. Hankkeessa on alusta alkaen toimittu kahdella eri tasolla. Toisaalta on hankehaussa määritellyllä palveluohjauksellisella otteella autettu, neuvottu ja ohjattu nuoria heidän tar-

peidensa mukaan palvelujärjestelmän piirissä sekä kehitetty verkoston toimijoiden yhteistyön ja yhdessä tekemisen mallia. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2018. Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittaman hankkeen kuvaus.)

Ohjaamossa on kehitetty palveluita nuorten tavoittamiseksi sekä nuorten ohjautumiseksi nopeasti työhön, koulutukseen, työ- ja koulutuskokeiluun tai tarvitsemiinsa muihin palveluihin. Nuoria on tuettu mm. asumiseen, talousasioihin, itsenäistymiseen, ihmissuhteisiin ja vapaa-aikaan liittyen. Koulutustiimi on auttanut nuoria löytämään oman polkuns koulutukseen oikea-aikaisesti oikealle alalle nuorta motivoiden, ja näin vahvistanut koulutukseen kiinnittymistä. Työtiimi on tukenut nuoria yksilöohjauksin ja ryhmätoiminnalla omalle työuralle. Palvelukokonaisuutta on kehitetty yhdessä verkoston toimijoiden kanssa. Perusmäärittelynä on ollut monialainen ja moniammatillinen sekä organisaatio- ja hallintorajat ylittävä ohjaustoiminta. Palvelukokonaisuudesta on kehittynyt Ohjaamotalo, jossa työskentelee nykyään noin 80 asiantuntijaa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2018. Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittaman hankkeen kuvaus.)

Ohjaamo Espoo -hankkeessa on ohjattu työuralle yli 600 nuorta ja kesätöihin on valmennettu ja ohjattu n. 750 nuorta. Ohjauksessa olleista koulutuksiin on päässyt ja hakeutunut yli 300 nuorta ja oppisopimuskoulutukseen on ohjautunut 36 nuorta. Haastavimmissa tilanteissa olleita nuoria on ohjattu eri hyvinvoinnin palveluihin 250 nuorta. Asumiskoordinaattorin ohjauksessa on hankkeen aikana ollut yli 300 nuorta, joista yli 130 on saanut itsellensä asunnon. Erityistä tukea vaativina asiakkaina Ohjaamo Espoon ohjauksessa oli ilman tutkintoa olevia tai peruskoulupohjaisia nuoria 41%, joista naisia 43% ja maahanmuuttajataustaisia nuoria 32%, joista naisia 41%. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2018. Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittaman hankkeen kuvaus.)

Hankkeen päättyessä Espoossa on nyt lähtötilannetta parempi tilanne. Ohjaamotalosta on muodostunut palvelualusta, joka kokoaa yhteen valtion, kunnan, koulutusorganisaatioiden, yksityisen sektorin ja järjestötoimijoiden palveluita. Toiminta jatkuu kaupungin johdolla. Tilastojen mukaan hankkeen aikana nuorisotyöttömyys on alle 25-vuotiaiden osalta laskenut 26 %:iin (alle tuhanteen) ja kaikkien alle 30-vuotiaiden osalta 17 %:iin (alle 2300 työttömään työnhakijaan), alle 25-vuotiaiden työttömien työnhakijoiden osuus alle 25-vuotiaasta työvoimasta on 7,2 %. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2018. Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittaman hankkeen kuvaus.)

Vuonna 2017 Espoon eri nuorisotyön toimijat muuttivat saman katon alle, Ohjaamotalo Espooseen. Espoon Ohjaamotalo sijaitsee Leppävaarassa ja siellä on jo nyt vakituisesti monen eri toimijan toimipaikka saman katon alla. Tällä hetkellä saman katon alla ovat Ohjaamo, Vamos, Tyttöjen talo, TE-toimisto, Monik Ry sekä Etsivä nuorisotyö. Lisäksi säännöllisesti talossa päivystää Espoon aikuissosiaalityön nuorten tiimi. Osana kokonaisuutta on myös Omnian nuorten työpajat, vaikka eivät sijaitse saman katon alla. Ideana on tarjota verkostomaisesti useita nuorisotyön palveluita ja mielekästä tekemistä samasta paikasta matalalla kynnyksellä. Ohjaamotalon vahvoja osaamisalueita ovat nuorisotyöttömyyden hoito ja syrjäytymisen ehkäisy. Päivystyspisteitä Ohjaamotalolla on sekä Leppävaarassa että Matinkylässä kauppakeskus Iso-Omenan palvelutorilla. Nuorella voi olla yksi oma työntekijä, jota hän tapaa säännöllisesti ja yhteistyössä muiden asiantuntijoiden kanssa kaikki tarvittavat palvelut voidaan tarjota sujuvasti ja ilman katkoksia palvelupolussa. (Hukari 2017.)

Kaikki nuoret eivät pitkän työttömyysjakson jälkeen välttämättä kykene suoraan työllistymään ja tähän vaiheeseen Ohjaamotalo tarjoaa paljon erilaisia tukimuotoja. Erilaisten ryhmätoimintaa, yksilöohjausta tai sosiaalityötä on mahdollista saada tueksi ja avuksi. Tavoitteena on aina yksilöllisesti saada jokaisen nuoren asiat kuntoon, jotta sopiva työ- tai opiskelupaikka löytyy. (Hukari 2017.)

3.3 Moniammatillinen yhteistyö

Moniammatillinen yhteistyö on käsitteenä hyvin monimerkityksellinen ja laaja-alainen. Sen käyttö erilaisten ammatti- ja asiantuntijaryhmien yhteistyön kuvauksissa vakiintui Suomessa 1990-luvun lopulla. Tätä termiä käytetään kuvaamaan monenlaisten asiantuntijoiden yhteistyön tapaa, ja se pitää sisällään monia erilaisia yhteistyön muotoja. Yksinkertaistaen asia voidaan kuvata niin, että eri alojen ammattilaisilla on yhteinen tehtävä, ongelma tai päätös, ja he yhdistävät osaamisensa ja tietoutensa, jotta he pääsisivät tavoitteeseensa. Moniammatillisuus tarjoaa yhteistyöhän aivan uusia tiedon ja osaamisen näkökulmia, joita kokonaisuuden hahmottaminen ja rakentaminen vaatii. Olennaiseksi tekijäksi yhteistyössä nousee se, että miten voidaan koota ja prosessoida kaikki se tieto ja osaaminen, joka olennaista mahdollisimman kokonaisvaltaisen käsityksen muodostamiseksi asiakkaan tilanteesta. (Isoherranen 2005, 13)

Vanhoissa yhteistyön ja työyhteisön rakenteissa ei ole välttämättä ollut resursseja ja malleja tällaiselle asiakaslähtöiselle yhteistyölle. Asiantuntijat ovat tehneet ja tekevät työtä rinnakkain, mutta mahdollisesti täysin eri tavoittein ilman yhteistä käsitystä. Moniammatillisessa yhteistyössä tulisi olla mahdollisuus olennaisen tiedon kokoamiselle, prosessoinnille ja yhteisen tavoitteen muodostamiselle. Eri asiantuntijoilla voi toki olla omia osatavoitteita, mutta lopputulemana tarvitaan asiakaskohtainen yhteinen tavoite ja yhdenmukaiset prosessit, joilla tavoitteeseen päästään. (Isoherranen, Rekola & Nurminen 2008, 33.)

Moniammatillisessa yhteistyössä tavoitteena on, että kaikki osallistujat ovat vaikuttamassa päätöksentekoon ja keskusteluun ja jokainen tuo siihen oman osaamisensa ja tietoutensa. Asiakaslähtöistä kokonaisvaltaista tietoa kerätessä on tärkeää tunnistaa jokaisen asiantuntijan erityistieto ja -osaaminen. Lisäksi käsitteet, ja niiden arvottamiset, saattavat olla erilaisia eri asiantuntijoiden osaamisalueilla, joten niin sanotun yhteisen kielen löytäminen kokonaisuuden kannalta on tärkeää. (Isoherranen, Rekola & Nurminen 2008, 34.) Moniammatillinen yhteistyö takaa asiakkaalle parhaiten onnistuneen asiakkaan polun, jonka kuvio 1 havainnollistaa. Oikeaoppista asiakkaan polkua pyritään noudattamaan jokaisen asiakkaan kohdalla.

KUVIO 1 Asiakkaan polku (Isoherranen 2005, 14) (Muutettu kuviota)

Eri palveluiden työntekijöiden välinen yhteistyö nousee tärkeään rooliin nuoren siirtyessä palvelusta toiseen sekä silloin, kun nuori hyödyntää useaa eri asioihin tukea tarjoavaa palvelua samanaikaisesti. Palvelusta toiseen siirtyminen on kriittinen vaihe, jossa sekä nuori että parhaaseen palveluun tarvittava tieto saattavat kadota ilman mukana kulkevaa työntekijää, joka tuntee nuoren tilanteen hyvin. Tuen tarjoaminen tällaisissa nivelvaiheissa on kriittisen tärkeää. Alussa tämä voi työntekijän näkökulmasta tarkoittaa sitä, että työntekijä varaa yhdessä nuoren kanssa ajan uudelle työntekijälle, tulee mahdollisesti mukaan tapaamiseen ja varmistaa nuoren luvalla, että tarvittava tieto nuoren tilanteesta siirtyy palvelusta toiseen, ja että uusi työntekijä ymmärtää nuoren tarpeita. Työntekijä auttaa nuorta löytämään sopivat palvelut oikeaan aikaan ja tukee niihin kiinnittymisessä. Niitä voivat olla esimerkiksi sosiaalitoimisto, terveyskeskus, Kansaneläkelaitos, psykiatrian poliklinikka, oikeusasiat, asumispalvelut, päihdepalvelut ja eri oppilaitokset. Työntekijä siis jalkautuu nuoren kanssa näiden palveluiden pariin ja tarvittaessa tulee mukaan esimerkiksi psykologia tapaamaan. Hyvä sääntö verkostotapaamisissa on se, että niistä lähdetään pois yhdessä nuoren kanssa. Jos työntekijä jää verkoston toisen työntekijän kanssa

juttelemaan nuoren lähtiessä sieltä pois, saattaa nuori luulla, että työntekijät jäävät keskustelemaan hänestä ilman hänen läsnäoloaan. Myös verkostotyötä tehdään aina nuoren ehdoilla. Työntekijä kertoo oman tietonsa ja näkemyksensä nuoren tilanteesta ja tarpeista vain, jos nuori näin haluaa. (Alanen & Kotkavuori 2014, 53-54.)

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Tämä opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä Vamos Espoon kanssa. Työn tarkoituksena oli tutkia, miten Ohjaamotalo-kokonaisuus tukee Vamos-palvelun nuoria. Onko se auttanut nuoria palveluihin hakeutumisessa? Onko yhteistyö sujunut paremmin nuoren näkökulmasta? Idea lähti Espoon Vamoksen tarpeesta. Vamos-toiminnan siirtymistä osaksi Ohjaamotalo-kokonaisuutta ei olla aiemmin mitattu millään tavalla nuorten näkökulmasta, mutta nuorten kokemuksista haluttaisiin saada lisätietoa, mikä toiminut ja mikä ei. Opinnäytetyön tavoitteena oli kerätä tietoa nuorten kokemuksista palveluiden toimivuudesta, jotta toimintaa voitaisiin kehittää vastaamaan paremmin nuorten tarpeita. Tämä tukisi heitä pääsemään paremmin yhteiskuntaan kiinni tulevaisuudessa. Aihe on tärkeä nuorten syrjäytymisen ehkäisemisen ja yhteiskuntaan kiinnittymisen näkökulmasta. Kun nuorten palvelut toimisivat ja sitä kautta nuorten elämänhallinta saataisiin kuntoon, niin se tukisi merkittävästi heidän työllistymistä ja kouluttautumista. Opinnäytetyössä halutaan selvittää näkemyksiä ja kokemuksia kokonaisuuden tuomista hyödyistä nuorten omasta näkökulmasta. Kehitystyötä tehdään koko ajan Ohjaamotalon sisällä, mutta lisäksi halutaan vahvemmin nuorten ääni kuulluksi, ja myös tietää toimiiko ensimmäinen Ohjaamotalo esimerkkinä muille kunnille.

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksiksi muodostuivat seuraavat:

1. Mitä nuoret tietävät Ohjaamotalon palveluista?
2. Miten yhteistyö eri palveluiden välillä toimii nuorten mielestä?
3. Miten Ohjaamotalon palvelut ovat tukeneet nuorta?
4. Miten nuoret kehittäisivät Ohjaamotalon toimintaa?

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

5.1 Laadullinen tutkimus

Tämä opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on tuottaa mahdollisimman kokonaisvaltainen kuva tutkimuskohteestaan (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 158). Laadullinen tutkimus on enemmänkin ymmärtävää tutkimusta kuin selittävää. Se pyrkii kuvaamaan jotain ilmiötä ja ymmärtämään sen toimintaa sekä tuottamaan teoreettinen tulkinta jostain ilmiöstä tilastollisten analyysien ja yleistyksien sijasta. (Eskola & Suoranta 1999, 61.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkittavien tapauksien määrä on hyvin rajoitettu ja vähäinen, mutta niitä analysoidaan tarkasti. Aineiston voidaan sanoa olevan riittävän suuri silloin, kun uudet tapaukset eivät tuo enää uutta tietoa tutkimusongelman kannalta. Silloin tapahtuu niin sanottu aineiston kylläntyminen, eli tieteellinen saturoituminen. Riittävä tutkittavien määrä on juuri se määrä, mikä on tutkimusongelman kannalta välttämätöntä. (Eskola & Suoranta 1999, 62-63.) Tässä tutkimuksessa haastattelin Vamoksen palveluita käyttäviä nuoria. Lisäksi teoria- ja taustatietoja varten haastattelin myös asiantuntijahaastatteluina Vamoksen henkilökuntaa. Tällä tutkimusasetelmalla pyrin tutkimaan mahdollisimman kattavasti tutkimusongelmaa sekä taustoittamaan sitä opinnäytetyön teoriaosassa.

Laadulliselle tutkimukselle on myös tyypillistä, että tutkijalla ei ole etukäteen liian pitkälle vietyjä hypoteeseja tutkimuskohteesta tai -tuloksista (Eskola & Suoranta 1999, 19). Vaikka olinkin itse samassa Vamoksen yksikössä työharjoittelussa, olin pyrkinyt rakentamaan tutkimusasetelman ja kysymykset niin, että omat ennako-odotukseni tai roolini kyseisessä yksikössä eivät vaikuttaisi tutkimustuloksiin. Opinnäytetyöni aihe toki valikoitui sen perusteella, että itse työskentelin samaan aikaan samassa yksikössä. Laadullisen tutkimuksen ja alan teorian avulla pyrin kuitenkin löytämään uusia näkökulmia ja syventämään tietämystäni aiheesta. En siis pelkästään vahvistanut omia ennako-olettamuksiani aiheesta.

5.2 Puolistrukturoitu teemahaastattelu

Tutkimuksen empiirisen osion tutkimusaineisto kerättiin puolistrukturoiduilla teemahaastatteluilla. Haastattelut rytmitettiin tutkimusongelman kannalta johdonmukaisesti teema-alueiden ympärille. Kovin tarkkaan muotoiltuja tai rajattuja kysymyksiä ei ollut, vaan aiheita käsiteltiin haastateltavan kanssa melko vapaamuotoisesti ja pystyin tutkijana esittämään tarkentavia kysymyksiä haastateltavalle. Tällä tavoin tutkittavien omat subjektiiviset tulkinnat ja heidän antamat merkitykset ja painotukset eri asioille tulivat selkeämmin esille tutkijan oman näkökulman sijasta. Tutkijana minun tehtäväni oli pitää huoli siitä, että jokainen ennalta laadittu teema-alue käydään haastattelussa läpi, mutta niiden laajuus ja kesto voivat vaihdella haastattelujen välillä. Joustavuus onkin haastattelun suurin etu tutkimusmenetelmänä. Tutkijana pystyin käydä keskustelua tutkittavan kanssa, toistaa kysymyksiä tarvittaessa ja varmistaa ymmärtäneeni tutkittavan sanoman oikein. (Eskola & Suoranta 1999, 87; Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.)

Haastattelujen avulla saatu empiirinen aineisto on aina sidoksissa siihen tutkimusympäristöön, jota tutkitaan. Laadullisessa teemahaastattelussa esille nousevat haastateltavien kokemukset tutkittavasta ongelmasta sekä haastateltavien halukkuus puhua aiheesta. Luotettavuutta voi heikentää se asia, että ihmisillä on usein tapana turvata oma selustansa ja antaa itsestään hieman vääristynyt kuva. Tämän takia haastatteluiden pohjalta tehtyjen johtopäätösten liiallista yleistettävyyttä tulee varoa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 201–202). Tässä tutkimuksessa sivutaan haastateltavien omaan elämään liittyviä osin hyvin henkilökohtaisiakin asioita. Haastatteluissa saattoi ilmetä, että kaikki haastateltavat eivät olleet välttämättä niin avoimia ja halukkaita kertomaan asioista kovin laajasti. Puolistrukturoitu teemahaastattelu tarjoaa kuitenkin mahdollisuuden avoimiin kysymyksiin ja keskustelunomaisen tilanteen luomiseen, jolloin haastateltavilla oli mahdollisuus kertoa vapaammin niistä asioista, jotka kokivat itse tärkeiksi annettujen teemojen puitteissa.

Valitsin puolistrukturoidun teemahaastattelun seuraavista syistä. Ensinnäkin halusin luoda sellaisen haastattelupohjan, jonka avulla saisin haastateltavilta mahdollisimman paljon sisältöä tutkimukseeni. Täysin strukturoidulla kysymyspohjalla vastaukset olisivat voineet olla hyvinkin lyhyitä, eikä niistä olisi saanut kovinkaan paljon tulkintaa ja tutkimustuloksia irti. Myöskään täysin avoin haastattelu ei olisi mielestäni toiminut toivotulla tavalla, sillä nuoret tarvitsivat haastatteluun kuitenkin jonkinlaiset raamit ja rakenteen,

sillä tutkimuskysymykset olivat kuitenkin melko rajatut. Lisäksi halusin saada haastattelussa aikaan vuorovaikutusta nuorten kanssa ja pystyin esittämään myös tarkentavia kysymyksiä. Tutkimusongelma oli helppo pilkkoa muutamiin eri teemoihin ja tätä kautta myös haastattelutilannetta pystyi rytmittämään eri aihepiirien mukaan.

5.3 Aineiston kerääminen tapaustutkimuksena

Aineisto on kerätty Vamoksen yhdessä yksikössä asioineilta nuorilta. Kyseessä on siis tapaustutkimus. Hain tutkimuksen toteuttamiseen Diakonissalaitoksen eettiseltä toimikunnalta luvan. Tutkittava tapaus voidaan mieltää omaksi rajatuksi kokonaisuudeksi tai yksiköksi. Tapaustutkimuksessa pyritään saamaan valitusta tapauksesta hyvinkin yksityiskohtaista tietoa. Tapaustutkimuksen analyysissä ei siis pyritä suoranaisesti yleistettävyyteen samalla tasolla kuin laajemmissa survey-tyyppisissä tutkimuksissa, vaan tavoitteena on ymmärtää ja tulkita syvällisemmin yksittäisiä tapauksia niiden omassa kontekstissaan. Siinä haetaan tietoa tutkittavaan ilmiöön liittyvän toiminnan prosesseista ja sisäisistä ”lainalaisuuksista” sellaisella tavalla, että tutkimuksen tuloksilla voidaan todeta olevan myös laajempaa sosiokulttuurillista merkitystä ja tätä kautta myös jonkinasteista yleistettävyyttä. (Hirsjärvi ym. 2004, 125-126.)

Laadin tutkimuskysymykset tämän tutkimuksen teoriaosioon ja sen lähteisiin nojaten ja lisäksi Vamoksesta tulleen tutkimustoiveen pohjalta, jotta sain kaiken oleellisen tiedon kerättyä tutkimuskysymyksen kannalta, ja että haastattelurungolla on myös luotettava tieteellinen pohja. Muotoilin kysymykseni niin, että nuorten olisi mahdollisimman helppo vastata niihin. Jätin myös vapaita kysymyksiä, että nuoret saisivat äänensä ja mielipiteensä kuulumaan. Tein myös valmiin haastattelupohjan, jotta tarvittaessa nuori voi myös itsenäisesti vastata kysymyksiin, jos haastattelutilanne tuntuu liian raskaalta nuorelle. Vaikka haastattelut toteutettiin lähtökohtaisesti puolistrukturoidussa muodossa, niin haastateltavien takia pyrin ottamaan mukaan myös elementtejä avoimesta haastattelusta. Tällä pyrin välttämään sen tilanteen, että osa nuorista saattaisi vastata kysymyksiin vain muutamalla sanalla, jolloin aineistosta saatava tietoa jäisi hyvin niukaksi.

Avoin haastattelu muistuttaa läheisesti keskustelua ja siinä aihe saattaa rönsyillä tai vähintäänkin hyppiä laajalti tietyn aihealueen sisällä. Haastattelulajin vapaamuotoisuus

mahdollistaa puolistrukturoitua mallia paremmin haastateltavan ajatusten, mielipiteiden ja tunteiden selvittämisen syvällisemmin. Haastateltava saa tällöin puhua luonnollisemmin ja vapaammin omaan tahtiin tuntemuksistaan ja ajatuksistaan. (Eskola & Suoranta 2000, 86-88.)

Kohderyhmänä ovat Vamoksen palveluita käyttävät nuoret. Opinnäytetyön vastaajiksi pyrittiin saamaan erityisesti ne nuoret, jotka käyttävät muitakin palveluita Ohjaamotalokokonaisuudessa. Aloitin haastattelujen valmistelun Vamoksessa kertomalla nuorille, että teen opinnäytetyötä ja tarvitsisin haastatteluja nuorilta sen pohjaksi. Kerroin mitä aihetta työ käsittelee ja esittelin haastattelukysymykset etukäteen, että niihin oli mahdollisuus valmistautua. Lähestyin kohderyhmän kuuluvia nuoria suoraan ja tiedustelin halukkuudesta osallistua haastattelututkimukseen. Mahdollisuus osallistua tutkimukseen oli kaikilla nuorilla, jotka käyttivät muitakin palveluita Ohjaamotalossa kuin pelkkää Vamosta. Haastateltavien hankinnassa oli pyydettyä työntekijöiden apua nuorten palveluiden käyttöhistorian selvittämiseksi, jotta osaan lähestyä oikeita nuoria opinnäytetyön aiheen kannalta. Onneksi nuoret olivat myös minulle tuttuja työharjoitteluni takia. Aineistoa keräsin alkuvuoden 2020 aikana.

Järjestin aikaa jokaisen nuoren kohdalla haastattelulle. Varasin aina haastattelupäiville rauhallisen ja suljetun tilan käyttöni taatakseni haastateltavien yksityisyyden. Loin rauhallisen tilan, missä nuoren oli turvallista tuoda mielipiteitään ja ajatuksiaan esille. Olin varautunut, että jos haastattelutilanne tuottaisi epämukavan olotilan tai tuntuisi muuten liian ahdistavalta nuoren mielestä, oli hänellä mahdollisuus myös siinä tapauksessa täyttää vain kyselylomake itsenäisesti, vaikka lähtökohtaisesti olin pyrkinyt itse haastattelemaan tutkimukseen osallistuvat nuoret saadakseni tarpeeksi kattavat vastaukset tutkimuksen kannalta. Suurin osa Vamoksessa tällä ajalla asioineista nuorista olivat innostuneet auttamaan tutkimuksessa. Pääsin haastattelemaan yhteensä kymmentä Vamoksen toiminnassa mukana olevaa nuorta. Nuorilta voi herätä paljon sellaisia ajatuksia palveluiden käyttämisestä ja kehittämisestä, mitä työntekijöillä ei edes tulisi mieleen, minkä takia tämäkin näkökulma on erittäin tärkeä. Vamoksen työntekijöiden näkökulma on tiedossa ja sitä on helpompi tarkastella pienemmällä resursseilla verrattuna palvelun käyttäjiin. Opinnäytetyöni tutkimustulokset perustuvat Vamos-palvelua käyttävien nuorten haastatteluilla kerättyihin materiaaleihin. Haastateltavat allekirjoittivat suostumuslomakkeet,

jolla he antoivat suostumuksensa haastattelujen tutkimukselliseen käyttöön. Säilytin näitä kaavakkeita lukitussa kaapissa.

Ensimmäisenä haastattelutilanteessa luin vielä uudestaan saatekirjeen läpi ja annoin haastateltavalle kysymykset luettavaksi. Haastattelin nuoria puolistrukturoiduilla kysymyksillä (liite 2) käyttäen nauhuria apuna. Aikaa kului noin puoli tuntia per haastateltava. Mitään sellaista mistä olisi voinut päätellä nuorten henkilöllisyyden ei kysytty haastattelussa tai nauhottamisvaiheessa. Haastattelut onnistuivat ja kaikki saatiin toteutettua. Kaikki antoivat luvan nauhoittaa haastattelut ja paperille vastaamiseen ei ollut tarvetta. Toteutin haastattelut tammi- ja helmikuun 2020 aikana, minkä jälkeen kevään aikana perehdyin tuloksiin ja aineiston analysointiin.

5.4 Aineiston analysointi

Litteroin sanatarkasti nauhoitukset ja keräsin niistä nousseet vastaukset ylös. Haastattelujen litteroinnista tuli noin 23 sivua yhteensä, käyttäen Times New Roman fonttia ja 1,5 riviväliä. Haastattelujen litteroinnin jälkeen aloin analysoimaan aineistoa laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Tarkoituksena oli tiivistää ja selkeyttää kerätty empirinen aineisto säilyttäen kuitenkin sen sisältämän informaation. Tämän analyysin tavoitteena oli tuottaa uutta tietoa aiheesta tiivistämällä hajanainen aineisto eheäksi ja tiiviiksi kokonaisuudeksi. (Eskola & Suoranta 1998, 138.) Tarkoitus oli analysoida haastatteluja teemoittelemalla aineistoa. Tavoitteena oli löytää aineistosta sellaisia asioita, jotka ovat toistuneet useassa eri haastattelussa. Hirsjärven ja Hurmeen (2004, 173) mukaan suuri osa aineistosta esiin nousevista teemoista mukailevat todennäköisesti jo ennalta laaditun haastattelurungon mukaisia teemoja, mutta on myös mahdollista, että esille nousee myös uusia teemoja. Tärkeintä on kuitenkin se, että teemat nousevat aidosti esiin myös itse aineistosta eivätkä pelkästään haastattelurungosta.

Olen tuloksissa nostanut vastaajien omaa ääntä esiin tuomalla heidän suoria kommentteja haastatteluista, kuitenkin niin ettei itse haastateltavaa voi niistä tunnistaa. Halusin tuoda nuorten ääntä kuuluviin, enkä vain referoimalla vastaajien vastauksia, vaan nostoja heidän omista sanoistaan, jotka täydentävät hyvin muuta analyysia. Vastaajien sanoista, se

välittömin palaute tulee kuitenkin selkeimmin esille. Nostin esille eniten tuotuja vastauksia teemojen pohjalta. Teemoista tärkeimmäksi ja keskeisimmäksi nousivat vastauksien perusteella Vamoksen ja Ohjaamotalon löytäminen, palvelujen sujuvuus Ohjaamotalossa, nuorten kohtaaminen Ohjaamotalossa, Yksilöllisen ohjauksen tarve ja vastaajien kehitys-ideat. Niitä vastauksia lähdin avaamaan ja pohtimaan.

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Ohjautuminen Vamokseen ja Ohjaamotalon palveluihin

Nuoret olivat ohjautuneet Vamokseen eri usean eri toimijan kautta, kuten sosiaalitoimiston, Sininauhasäätiön, mielenterveyspalveluiden ja osa oli kuullut Vamoksesta jo yläkouluissa. Yksi reitti Vamokseen oli myös Ohjaamotalon sisältä jonkun toisen palvelun kautta. Ohjaamo ja Etsivä nuorisotyö olivat toimineet nuorien saattajina Vamokseen. Myös TE-toimisto oli toiminut saattajan roolissa. Osa oli tullut mielenterveystahojen suosittelemana. Vain kaksi kertoi itse löytäneensä paikan, ja toinen heistä kertoi kuulleensa joskus yläasteella Vamoksesta ja se oli jäänyt mieleen jo sieltä. Nuoret olivat ensiksi käyneet tutustumassa Vamoksessa ennen aloitusta varmistaakseen, että palvelu sopi juuri heille. Osa nuorista oli käynyt useammassa paikassa tutustumassa ennen Vamoksen valitumista.

Nupoli tiesi vain vähän Vamoksesta. mutta etsivä nuorisotyö tiesi enemmän.

Meille on joskus koulussa puhuttu tästä, jotenkin silleen ohimennen mainittu, Ja sitten viime syksynä se tuli mulle mieleen ja aloin selvittää onko sitä enää olemassa ja missä se on ja mitä se on. Netistä löysin sit tietoa ja tulin tänne. Terveystiedon opettaja lukiossa oli koulussa puhunut.

Muutamasta Vamos-nuoren vastauksista tuli selkeästi esille, että monet sosiaalialan palvelut eivät tienneet esimerkiksi Vamoksesta tai Ohjaamotalosta paljoakaan. Ohjaamo sen

sijaan oli tunnetumpi muiden palveluiden piirissä. Jotkut vastaajat olivat päätyneet ensiksi Ohjaamoon, josta heidät olivat ohjattu Vamokseen. Erilaiset hoitotahot osasivat ohjata nuoria parhaiten Vamoksen palveluiden pariin. Tukihenkilöiden avulla oli ollut suuri vaikutus. Osalla vastaajista oli Edistialta ja Sininauhasäätiöltä omat tukihenkilöt, jotka auttoivat Vamoksen palveluiden piiriin. Tieto Vamoksesta oli myös levinnyt myös kavereiden ja tuttavien kautta.

6.2 Nuorten kokemuksia sosiaalipalveluiden hoitamisesta itsenäisesti

Vamos-nuoret olivat kokeneet asioiden hoitamisen ennen Vamoksen aloittamista hyvin haastavana. Yhteyden saaminen eri palveluihin oli koettu vaikeana. Nekin, jotka kokivat tämän helppona, olivat saaneet avun niiden hoitoon muualta. Apu oli tullut esimerkiksi toisesta palvelusta kuten Sininauhasäätiöltä oman työntekijän avustuksella. Eräs nuori kertoi puolestaan, että sosiaalitoimiston työntekijä oli järjestänyt apua asioiden hoidossa. Apu asioiden hoitamisessa oli ollut keskeisessä asemassa jo ennen Vamoksenkin aloittamista.

On ollut haastavaa.

Ei, ei ole koskaan ollut helppo ottaa yhteyttä. Sisarukset auttaneet siinä hommassa ja edelleenkin sisarusten kanssa oon tehnyt.

Olen saanut hyvin hoidettua varmaan koska mulla on sininauhasäätiöltä tukihenkilö, koska hänelle olen uskaltanut kertoa enemmän asioita mitkä mua vaivaa, joskus hän avittaa mua menee ja keskustelee asioista.

Osa kertoi myös, ettei ollut käyttänyt mitään sosiaalipalveluita ennen Vamoksen aloittamista. Yhdeksi syyksi he kertoivat, että olivat ajatelleet selviävänsä ilman sosiaalialan palveluita, mutta tosiasiaassa he olisivat tarvinneet rohkaisua ja apua niiden hakemiseen. Osa ei kertonut syytä miksi he eivät ole olleet minkään palvelun käyttäjiä ennen Vamoksen aloittamista. Sosiaalisten tilanteiden pelko on ollut osalla syynä, ettei palvelui-

hin olla uskallettu hakeutua. Eräs nuori kertoi, ettei omannut edes omaa TE-asiantuntijaa ennen Vamoksen aloittamista, mutta nyt aloittamisen jälkeen on saanut asiansa hoidettua.

6.3 Tietämys Ohjaamotalosta ja sujuvuus palveluiden välillä

Nuoret eivät tieneet tai osanneet nimetä kovinkaan montaa eri toimijaa Ohjaamotalosta. Eroa palveluiden nimeämisessä ei ollut siinä oliko nuori ollut Vamos-palvelun käyttäjä vuoden vai vasta muutaman kuukauden. Osa osasi nimetä muutaman, jotka olivat useimmiten Ohjaamo ja TE-palvelut. Niiden sijainti ei ollut aina tiedossa. Muutama tiesi myös Tyttöjen Talon. Varsinkin ne toimijat, jotka sijaitsevat rakennuksen ulkopuolella, mutta kuuluvat Ohjaamotalon palvelukokonaisuuteen, olivat nuorille tuntemattomia eivätkä he tieneet eri toimijoiden välisestä yhteistyöstä, joita Omnian pajat ja aikuissosiaalityön nuorisotiimi esimerkiksi ovat.

Mä tiedän et tähän samaan rakennukseen koitettu siirtää kun ne on ollut aika erillään noi palvelut. Niin ne yritetty siirtää samaan taloon, että olisi helpompi et ne olis kaikki samassa. Ilmeisesti aika kattava. Mä oonkin käynyt tuolla, kun olin jäämässä asunnottomaksi niin joku auttoi niitä tota kattomaan mistä voi hakea asuntoa. En muista mikä palvelu se oli. Muuten oon vaan käynyt Vamoksessa ja tyttöjentalolla. Tiedän ehkä vähän, miten niistä voi hyötyä.

Olen kuullut Ohjaamotalosta muilta ihmisiltä. Muilta Vamoksen kävijöiltä. Työntekijät eivät kauheesti ole puhuneet.

Eräs nuori toi myös esille, ettei ollut kuullut edes Vamoksen työntekijöiltä Ohjaamotalosta. Haastateltavat kokivat, että Ohjaamotalo käsitti pelkästään kyseisen talon ja sen sisällä olevat toiminnot ja siksi eräs vastaaja ihmettelikin, miksi rakennuksessa sijaitsee esimerkiksi myös Ikean toimisto Vamoksen kanssa samassa kerroksessa, jos Ohjaamotalon palvelut on suunnattu vain nuorille. Monet vastaajista eivät käyttäneet muita Ohjaamotalon palveluita, mutta toivat esille, että apua saa moniin eri asioihin ja ongelmiin tarvittaessa. Osa nuorista tiesi saavansa tarvittaessa apua Ohjaamotalosta muun muassa talousasioihin, työvoimapalveluihin ja harrastustoimintaan. Vastaajista harva siis käytti

Ohjaamotalon palveluita kattavasti tai oli edes tutustunut niiden toimintaan. Tyttöjen Talon joku osasi mainita, kun kyselin eri toimijoita talossa, mutta ei osattu kertoa millaista palvelua heillä on tarjolla.

Mä tiedän vaan sen verran et täs samas kerroksessa on vamos ja tos vieressä tyttöjentalo ja sit tos yläkerrassa on se ohjaamo. En mä oikeestaan tiä sen enempää.

Joo, ne sosiaali yms palvelut tossa yläkerrassa. Talousasioihin ohjausta ja kaikkee mahdollista.

Sen mä tiedän, että on nuorille aikuisille tarkoitettu ja siihen kuuluu monta kategoriaa ja juttua. Se on ainut mikä mulla on jäänyt mieleen.

Oon saanut jonkin verran tietoa. On mennyt suurimmaksi osaksi toisesta korvasta sisään ja toisesta ulos.

Haastattelun perusteella nuoret kokevat, että palvelu on nopeaa eri Ohjaamotalon toimijoiden kanssa ja nuori otetaan hyvin vastaan kaikissa niissä. Asiat ovat järjestyneet helpommin muiden palveluiden välillä. Odotusajat eivät olleet tuntuneet liian pitkiltä Ohjaamotalon muiden palveluiden odottamisen suhteen. Yksi vastaajista kertoi saaneensa jopa seuraavaksi päiväksi ajan toisessa Ohjaamotalon palvelussa. Pisin odotus aika oli ollut viikko, minkä toinen vastaaja ei ollut pitänyt pitkänä odotusaikana. Näin helppoa ei asiointi ole koskaan aikaisemmin ollut, kertoivat nuoret.

Täältä mulla on kaikki yhdessä paikassa, se on tosi jees.

On tosi laajasti apua, sellaiseen kevyempään ongelmaan ja vähän vakavempiin tilanteisiin. Se on ollut tosi kiva.

Tosi nopeaa, ei siinä oo ikänä kauaa mennyt. Varmaan viikko pisimmällään mennyt.

Saan yhteyden paremmin.

Aika nopeaa. Vamokseenkin tulin tutustumaan yks perjantai ja mulle sanottiin et voit tulla seuraavan maanantaina jo tosi nopeasti pääsin.

TE-palveluista saamani palvelu oli erittäin hyvää, nopeasti asiat hoitui.

Nuorten vastauksista nousi esille, että kaikki Ohjaamotalon palvelut oltiin tavoitettu Vamosen työntekijän avustuksella. Eli yhden palvelun tavoittaminen Ohjaamotalossa avasi nuorille ovet myös muiden Ohjaamotalon palveluiden piiriin. Haastatteluista kävi ilmi, että tieto Ohjaamotalon työntekijöiden välillä liikkui nopeasti ja yhteys toiseen palveluun saatiin muodostettua saumattomasti. Nuoret olivat päässeet heidän tarvitsemiensa palveluiden piiriin työntekijän avustuksella.

6.4 Kohtaaminen Ohjaamotalossa ja yksilöllisen ohjauksen tarve

Vamos-nuorten haastatteluissa tuli erittäin selkeästi esille, että nuoret ovat kohdattu kunnioittavasti ja heidän etuaan ajatellen. Heidä on tuettu paljon ja tarjottu sekä apua että palveluita. On kerrottu, että apua asioiden hoitamiseen ja muuhun on aina saatavilla. Eräs haastateltavista koki, että selkeästi nuori kohdataan erilaisella otteella verrattuna ulkopuolisiin palveluihin. Ymmärrys nuoriin näkyy nuorten mukaan selkeästi työotteessa.

Mut on kohdattu ihmisenä. Musta tuntuu, että täällä työntekijät ymmärtää enemmän nuoria ja nuorten asemaa ku ehkä jotkut vanhemmat ihmiset jos-sain kelassa tai työkkärissä, joilla ei oo samaa kokemusta nuorista.

Helppo päästä. Helposti lähestyttäviä.

Starttipiste alhaalla ja tää täällä ylhäällä niin aina kun siellä on ollut porukkaa niin kaikki on ollut tosi kivoja, auttamishaluisia ja mielytyshaluisia. Kysytään aina, voidaanko jotenkin auttaa, haluatko juotavaa. Kerran kun tulin starttipisteelle, en tuntenut tätä henkilöä kuka tuli minun kanssa juttelemaan, hän heti ehdotti että me ollaan kesän aikana menossa tänne ja tonne ihan vaan aktiviteettiä nuorelle niin kuin kiipeilemään ja retkeilemään luontoon. Haluatko tulla mukaan, niin mä kirjoitan sun nimen ylös. Se oli aivan ihanaa kun mulla ei ollut mitään kesällä tekemistä. Niin pääsin impulsiivisesti tutustumaan nuoriin ohjaamon kautta, se oli aivan ihanaa.

Haastatteluissa tuli ilmi, että monellakaan ei ollut kovin paljoa kokemusta asioiden hoitamisesta yksin ja itsenäisesti, ja he kokivat, että apu muihin palveluiden piiriin hakeutumisessa oli tullut Vamoksesta tai muusta tukipalvelusta, joten tuki asioiden hoitamisessa oli merkittävässä asemassa. Osa nuorista oli ollut täysin sosiaalipalveluiden ulkopuolella ennen Vamoksen aloittamista. Nuoret kertoivat, että yhteys muihin palveluihin on ollut sujuvaa Vamoksen avustuksella ja ovat halutessaan saaneet omalta ohjaajalta paljon apua yhteydenpitoon ja asioiden hoitamiseen muiden palveluiden kanssa. Tämä on tukenut avun saamista, kun on hoidettu yhdessä asioita.

Mulle on helpompi kun joku sanoo tee näin tai kokeile tota kun mulla on huono motivaatio. Mä en ite helposti tee mitään asioita mitä joskus pitäis tehdä tai olis hyötyä, mut mä vaan yleensä vältän kaikkea sosiaalisia tai palveluiden käyttämiä, mä ajattelen et mä selviin ilman niitä, mut sit jos joku rohkasee niitä käyttämään tai tälleen, niin tulee helpommin käytettyä niitä.

Sinänsä se on ollut helpompaa kun joku on ollut siinä apuna.

Moni nuorista koki, että ilman yksilöllistä ohjausta asiat olisivat voineet jopa jäädä hoitamatta kokonaan. Oman työntekijän kanssa nuori on voinut käydä huoliaan läpi, ja yksilöohjauksessa on voitu joko soittaa toisiin palveluihin tai lähteä yhdessä käymään niissä paikan päällä. Nuoret kertoivat kokeneensa henkilökohtaisen tuen erityisen tärkeäksi omien asioidensa edistämiseksi.

6.5 Miten Ohjaamotalon palvelut tukevat nuorta ja kehittämistoiveet

Nuoret käyttivät eniten Vamosta, TE- palveluita ja Ohjaamoja. Vamoksesta tuli päivärytmiä ja henkilökohtaista apua monien asioiden hoitoon. TE-palvelut hoitivat työllisyysasioita ja Ohjaamosta oli saanut asumisneuvontaa ja vapaa-ajan palveluita. Yksi nuori kertoi Starttipisteen ja Vamoksen ryhmätoiminnan olevan parasta mitä Ohjaamotalossa on, ja niistä kyseinen nuori oli saanut isoimman avun. Nuori kertoi jaksavansa elämässä paremmin kun asiat on saatu kuntoon. Jotkut olivat käyttäneet ennen Vamosta etsivän nuorisotyön palveluita, mutta niille ei ollut tarvetta aloitettuaan Vamoksessa. Etsivä nuorisotyö

oli ohjannut asiakkaitaan Vamoksen palveluihin ja sitä kautta heidän yhteistyönsä on toiminut. Nykyisiin palveluihin he olivat tyytyväisiä, eivätkä toivoneet niihin kehitystä, mutta joitakin palveluita he toivoivat sen sijaan lisää. Jokainen vastaaja kertoi miten omat asiat ovat hoituneet ja edistyneet, ja ei ole sellaista palvelua minkä ulkopuolella he olisivat jääneet vasten tahtoaan, joten voidaan todeta palveluiden saatavuuden olleen siis hyvää. Nuoret kertoivat siitä, että Ohjaamotalon palvelut tukevat hyvin ja kattavasti nuorten yksilöllisiä tarpeita. Eräs vastaaja keroi olevansa tyytyväinen Ohjaamotalon nykyiseen toimintaan eikä osannut kaivata mitään lisää.

Kun mulla on tosi paljon vaikeuksia ja kriisejä ja mielenterveydellisiä niin kaikki palvelut ne on aina osannut tota niin kuin edistää just mun terveyttä ja yleiskuntoa näitten kaikkien palveluiden avulla niin sanotusti ja et vaik olis vaikeeta ja tuntuu silleen toivottamalta just mun oman tilanteen takia niin mä oon aina saanut sellaista pientä puskentaa eteenpäin et kyl aina on vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia mennä eteenpäin niistä huolimatta. Et ehdottomasti pitänyt positiivisena tulevaisuuden suhteen ja varmistanut sen niin kuin, että kaikesta huolimatta on mahdollisuus mennä eteenpäin et en oo jäänyt sellaiseen järjettömään masennuksen alle liian pitkäksi aikaa ja niin kuin kaikki mitä siihen masennukseen on sisältynyt oon saanut siihen aina apua, ettei se oo mennyt pahemmaksi. Se on vaan pikkuhiljaa mennyt eteenpäin parempaan suuntaan.

Täällä ne tuntee niin paljon nuoria että osaavat katkoa nuoren jaksamisen mukaan, että eivät halua ylikuormittaa. Tarpeen tullen ehdottavat paljon, ja saan paljon apua ja kaikenlaista tekemistä.

Olen tosi iloisesti yllättynyt siitä psykiatrisesta psykologista ja jos se kela tulee siitäkin on tosi iso apu, mut sen lisäksi kun on te-palvelua ja sosiaalityö niin se kattaa tosi paljon ja tosi moneen ja eri tarpeeseen ja on jo tosi laaja ja hyvä, enkä nää mitään puutetta Ohjaamotalossa.

Muutamia lisätoiveita vastaajilta tuli uusien palveluiden suhteen. Isoimpana kehittämissideana nuoret toivoivat vapaa-ajan tiloja ja toimintaa sekä myös ilta- aikaan tapahtuvia toimintoja. Sellaisia vapaa-aikaan liittyviä palveluita toivottiin eniten, mitkä tukisivat yhteisöllisyyttä ja tällainen sosiaalinen tuki vähentäisi syrjäytymistä ja yhteiskunnan ulkopuolelle jäämistä. Yksi nuori nosti esille senkin, että on nuoria, jotka käyvät koulussa ja töissä, mutta heillä ei ole välttämättä minkäänlaisia sosiaalisia verkostoja ja ovat hyvin yksin. Iltatoiminnalla voisi tukea myös näitä nuoria aikuisia, ettei syrjäytymistä pääsisi

tapahtumaan. Toiveina olivat mm. nuorisotilat, kuntosali ja ohjattua iltatoimintaa, esimerkiksi lautapeli-illoja, ja muita vastaavia toimintoja mihin nuoret voisivat itse vaikuttaa. Yhteisen tekemisen toive nousi esille jokaiselta vastaajalta ja myös loma-ajalle toivottiin tekemistä. Palvelut ovat yleensä kiinni silloin, niin nuoret ovat usein todella yksin niinä aikoina.

Joku olkkarin tapainen juttu, että voisi Vamoksen jälkeenkin niin kuin niinä päivinä, kun ei ole Vamosta tulla hengaa johonkin joka olis sellainen turvallinen tila esim. jos kotona on ongelmia

Mä haluan lisää nuorten kanssa näitä aktiviteettejä mitä mulle tarjottiin silloin yks kesä. Olisi tosi kiva saada lisää sellaisia sponttaaneja tekemisiä, sellaisia kulttuuritekemisiä. Ympäri vuoden olisi kiva. Tähän koleaan talveen olisi terveellistä saada jotain ja ois se sosiaalisesti tosi hyvä, että olisi tekemistä läpi vuoden, että vois tutustua aktiiviteettien ohella kivasti. Sais olla liikunnallista ja ei liikunnallista kunhan ois vaan yhteistä tekemistä.

Papin ja kirkonyhteistyö nostettiin myös toiveena. Muutama vastaaja nosti kehittämisideaksi myös yhteistyön palauttamisen Kelan kanssa. Kelan kanssa toimiminen vaatii usein niin paljon, että siitä olisi iso apu nuorille, jos asiat hoituisivat nopeammin ja helpommin. Selkeästi toivottiin henkilökohtaisen asioinnin mahdollisuutta ja Kelan työntekijän tavoitettavuutta.

Se voisi olla hyvä, jos välillä olisi sellainen Kelan ihminen, vaikka kerran viikossa, jos ois sellainen tärkeä asia niin ei tarvitsisi lähteä soittamaan ja pääsis suoraan näkemään ja tätä kautta niin olis paljon helpompaa.

Eräs haastateltavista koki, että lääkärin palvelutkin olisivat hyvä lisä Ohjaamotaloon. Usein terveysongelmat jäävät hoitamatta, kun asioita ei saa aikaiseksi tai ei ole voimia varata aikaa terveyskeskukseen. Aikojen saaminen on myös vaikeaa ja asioiden hoitaminen pitkittyy. Nuoret toivoivat mahdollisuutta edes reseptien uusimiseen.

Päällimmäisenä tulee mieleen kun niin monella on mielenterveydellisiä ongelmia niin joku semmonen niinkun helposti saatava lääkäri, joka voisi reseptejä uusia esimerkiksi.

Ohjaamotalon tunnettuuden puute nousi esille myös haastatteluissa. Moni nuori ei ollut koskaan kuullutkaan Ohjaamotalosta tai Vamoksesta ennen sinne tuloaan. Nuoret toivat esille, että esitteitä ei ole niissä paikoissa missä niitä pitäisi olla ja näistä palveluista pitäisi tiedottaa siellä missä nämä nuoret tavoitetaan. Ehdotuksena tuli, että Etsivä nuorisotyö voisi esimerkiksi jakaa nuoriin osuvia tiedotteita palveluista. Sellaisia, mitkä oikeasti herättävät huomiota ja kiinnostusta nuorissa. Yksi haastatteluun vastanneista kertoi kuulleensa kerran puhuttavan Vamoksesta yläasteella, ja se oli jäänyt hänen mieleensä ja sitä kautta osasi myöhemmin hakeutua Vamoksen palveluiden pariin.

Muutenkin vaikka Ohjaamotalo juttu on iso niin siitä ei kauheasti puhuta muualla. Enemmän näkyvyyttä toiminnalle. Koko Ohjaamotalolle.

Pitäisi jalkautua paremmin ja mainostaa tyyliin Sellossa, en tiedä millä tavalla, mutta jotenkin. Jättää vaikka mainoksia mihin niitä voi jättää. Monilla ei ole edes esitteitä Vamoksesta joilla voisi niitä olla. Te- toimistolla saattaa olla mutta ei muilla. Parempi tiedon levittäminen.

Matalan kynnyksen palveluiden puuttuminen nousi myös esille. Kuka tukee niitä nuoria, jotka jäävät vain kotiin? Sellaiselle palvelulle koettiin myös selvästi tarvetta. Vaatii paljon, että jaksaa ja pystyy itse hakeutumaan palveluiden piiriin. Eräs nuori kertoi tietävänsä paljon nuoria, joilla olisi tarvetta kotiin vietävään palveluun. Hän oli myös itse joskus saanut ison avun tällaisesta palvelusta.

Tästä lopetettiin se Mindset ryhmä, se oli tärkeä ryhmä, kun siinä oli kotiin tuotavaa palvelua. Se oli tärkeää. Ne just tarvitsee sitä apua kaikista eniten. Se oli tosi hyvä hanke. Siinä oli oma työntekijä joka tuli hakemaan sut kotoa jos olit niin jumiutunut ja eristäytynyt kotiin. Se oli tärkeä ja suht matalan kynnyksen. Taimi ei ihan vastaa samaa.

Taimi on Espoo Vamoksen ryhmätoiminnoista kaikkein matalakynnyksellisin. Vamoksella on kolme ryhmävalmennusryhmää. Jokaisella ryhmällä on omat tavoitteensa. Vamoksen ryhmävalmennukset tuovat nuorille rytmiä päiviin. Niissä puhutaan ja harjoitellaan arjen perustaitoja ja käydään läpi koulutukseen ja työelämään liittyviä asioita.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tuloksista kumpusi esiin lähinnä positiivisia asioita Ohjaamotalon osalta. Kukaan vastaajista ei kokenut palveluidensa toteutumisen vaikeutuneen Ohjaamotalon yhteistyön johdosta. Ainut negatiivinen palaute liittyi palveluiden heikohkoon tunnetavuuteen nuorten keskuudessa ja niistä tiedottamiseen nuorille. Nuoret eivät olleet varmoja mitä kaikkea Ohjaamotaloon kuuluu ja millaisista palveluista heille olisi hyötyä. Myös ylipäätään Vamokseen ohjautuvuus oli ollut usein yhden tahon käsissä. Nuoret eivät olleet kuulleet Vamoksesta mistään muualta ennen kuin joku taho oli sitä heille suositellut.

Nuoret kertoivat, että selkeästi monet asiat olivat hoituneet heillä helpommin ja nopeammin Vamoksen aloituksen jälkeen. Esille tuotiin myös saman katon alla sijaitsevien palveluiden helppous. Kynnys käydä jossain palvelussa oli vastaajien mielestä pienempi, kun ei tarvinnut poistua talosta. Nuoret myös kokivat, että Ohjaamotalon työntekijät ymmärtävät nuoria paremmin kuin muissa sosiaalialan palveluissa. Känkänen, Kekkonen ja Gissler (2009, 1) ovat todenneet, että nuoret hyötyvät laadukkaista ja kattavista palveluista, jotka vastaavat heidän yksilöllisiin tarpeisiinsa. Nuorten palveluita kehitettäessä on tärkeää pohtia, mitkä palvelut kannattelevat ja tukevat nuoria ja mitkä osoittautuvat suorastaan palveluloukuiksi. Nuoria avunhakijoita lannistaa myös vaikeus saada ammatilliselle aikoja, pitkät jonot sekä harvat tapaamiskerrat. Ammattiapu ei myöskään aina saavuta nuorta silloin kuin tarvetta olisi, sillä usein ammattilaiset ovat tavoitettavissa vain virka-aikaan. (Känkänen, Kekkonen & Gissler 2018, 76.)

Haastattelujen perusteella voidaan todeta, että nuori tarvitsee yhdestä palvelusta luottokentän, jonka avustuksella voidaan varmistaa muiden palveluiden ja tuen varmistaminen. Ammatilaisen tuki on monelle nuorelle todella tärkeä se tuli selkeästi esiin. Asioiden hoitaminen on vaikeaa, kun elämä on muutenkin haastavaa. Moni nuorelle kuuluva apu voi jäädä pois, jos ammatilaisen tai läheisten tuki puuttuu. Nuori voi jäädä täysin yhteiskunnan ulkopuolelle ilman apua. Kiire ja vaihtuvuus mahdollistavat tilanteen, jossa nuoren ympärillä toimii monia eri alan ammattilaisia, joista kenelläkään ei kuitenkaan ole kokonaiskäsitystä siitä, miten nuori voi. Nuoret kaipaavat välittävää kohtaamista, jossa heidät yksilöllisine tilanteineen huomioitaisiin kokonaisvaltaisesti. (Känkänen, Kekkonen & Gissler 2018, 74.)

Vamos-nuorten haastatteluista nousi varmuus siitä, että Vamoksessa tehtävä yhteistyö muiden Ohjaamotalon palveluiden välillä helpottaa tiedon kulkua ja mahdollistaa monesti asioita nuorelle paljon nopeammalla aikataululla. Hajanaisen järjestelmän on katsottu vaikeuttavan palveluihin pääsyä ja hoidon jatkuvuutta. Kumuloituneista ongelmista kärsivien nuorten aikuisten näkökulmasta kaikki toimijat ovat merkittäviä, sillä monimutkaisessa tilanteessa olevan asiakkaan voi olla vaikea tietää, kenen puoleen tulisi kääntyä. (Määttä & Keskitalo 2014, 198-201.)

Suurin toive nuorilta liittyi yksinäisyyden vähentämiseen ja yhteiseen tekemiseen. Nuoret kertoivat, että vapaa-ajan viettopaikat ovat vähissä ja sosiaalisten kontaktien luontiin ei ole nuorilla aikuisilla paikkoja ja mahdollisuuksia. He toivoivat ilta-ajalle vapaa-ajan viettopaikkaa ja matalalla kynnyksellä ohjattua toimintaa. Niin kuin Lehtonen ja Kallunki (2013) toteavat, niin eniten syrjäytymiselle altistavia tekijöitä ovat läheissuhteiden puuttuminen ja työmarkkinoilta syrjäytyminen, mutta vakavin tilanne on kiinnittymisen ollessa heikko kaikkiin instituutioihin. Myös Salmi, Mäkelä, Perälä ja Kestilä (2012) toteavat, että jos nuorella ei ole varaa harrastaa tai yhteydenpitovälineisiin kavereiden kanssa, niin sosiaalinen elinpiiri jää kapeaksi ja hän voi helposti jäädä kaveripiirin ulkopuolelle. Yksinäisyys lisää puolestaan suuresti syrjäytymisriskiä. Nuorta auttaa ja tukee sellainen toiminta, joka vahvistaa hänen kiinnittymistään ja osallisuuttaan luonnollisissa vertaisryhmissä koulussa ja harrastuksissa (Känkänen, Kekkonen & Gissler 2019, 4). Sosiaalisella toiminnalla tuettaisiin ja pidettäisiin yllä työ- ja opiskelutoimintakykyä.

Johtopäätökset tutkimuksen perusteella osoittivat, että nuoret tarvitsevat hyvän ja toimivan tukiverkoston, jossa nuorta auttavat ammattilaiset toimivat yhdessä edistäen nuoren kiinnittymistä yhteiskuntaan. Juuri sitä mihin Ohjaamotalokin tähtää ja haluaa olla näytämässä esimerkkiä olemalla tiivis tukiverkko nuorelle. Myös nuorten palveluiden kehittäminen on toimivampaa, kun useat eri ammattilaiset kokoontuvat yhteen ja miettivät toimivia ratkaisuja yhdessä nuorten hyväksi. Ei tule päällekkäisyyksiä ja voidaan saada aikaan isompia muutoksia nopeammin, kun useampi palvelu toimii yhdessä ja pystytään tekemään yhteistyöstä koko ajan entistä sujuvampaa.

8 POHDINTA

8.1 Ohjaamotalo konsepti

Tätä opinnäytetyötä oli hyvin mielenkiintoista tehdä ja koko Ohjaamotalo on konseptina mielestäni erittäin tärkeä. Ohjaamotalon toiminnan tutkiminen ja kehittäminen on tärkeää myös koko konseptin skaalautuvuuden mahdollisuuden näkökulmastakin. Jos konsepti toimii, niin se olisi kannattavaa monistaa muihinkin kuntiin. Palveluiden yhteistyöstä olisi monelta kannalta todella paljon hyötyä. Sillä vältettäisiin päällekkäistä työskentelyä ja kaikki eri palvelut tietäisivät, että nuori ei jäisi palveluiden ja yhteiskunnan ulkopuolelle, vaan saisi kaiken tarvitsemansa avun. Mitä enemmän nuoria koskettavia toimijoita saisi tähän samaan konseptiin mukaan, niin sitä paremmin ja nopeammin näitä nuoria voitaisiin auttaa. Luonnollisesti tällä olisi positiivinen vaikutus yhteiskunnankin näkökulmasta, kun nuori pääsisi palveluiden kautta taas kiinni yhteiskuntaan ja hänellä olisi paremmat mahdollisuudet työllistyä jossain vaiheessa.

Känkänen, Kekkonen ja Gissler (2019, 1.) toteavat, että eri palveluiden käyttöä tilastoidaan tarkasti. Tilastojen avulla ei kuitenkaan pystytä aidosti selvittämään, että kuinka moni nuorista jää vaille palveluita tai ketkä heistä ovat saamiensa palveluiden määrään ja laatuun tyytyväisiä. Juuri tästä syystä mielestäni Ohjaamotalon toimivuutta nuorten silmin on tärkeä tutkia. Känkänen, Kekkonen ja Gissler (2019, 1) toteavat, että ohjaaminen

oikeiden palveluiden piiriin on tärkeä osa nuoren tukemista, mutta se ei yksin riitä kannattelemaan nuorta kohti aikuisuutta ja saamaan parempaa otetta yhteiskunnallisesta osallisuudesta. Nuori odottaa tulevansa autetuksi ja ymmärretyksi yksilöllisine erityistarpeineen ja ominaisuuksineen. Tarvitaan kokonaisvaltaisempaa toimintakulttuurin muutosta, joka tähtää siihen, että nuoret saavat niitä palveluita, joita he todella tarvitsevat. Siksi mielestäni moniammatillisella yhteistyöllä eri palveluiden välillä voimme varmistua, että nuori saa juuri niitä palveluita mitä he oikeasti tarvitsevat.

8.2 Haastattelutulokset

Jäin pohtimaan Vamos-nuorten haastatteluista nousseita huomioita. Heidän esille tuomista huomioista jäi mietityttämään esimerkiksi heidän vahvasti esille tuoma viesti palveluista tiedottamisen ja vapaa-ajan viettopaikkojen puutteista. Mietin miksi Ohjaamotalo ei jää nuorten mieleen ja ristiriita siitä mitä nuoret kertoivat palvelujen käyttämisestä ja oman oletukseni heidän palvelujen tarpeistaan. Miksi sitten nuoret eivät löydä Vamokseen? Pitäisikö tunnettavuutta lisätä palveluista tiedottamisen avulla? Jos tiedottamista lisäisi, niin olisiko Vamoksella resursseja auttaa kaikkia hakijoita tai palvelua tarvitsevia? Vai voisiko palveluista tiedottamista lisätä vain yhteistyökumppaneiden kanssa, jotta varmasti kyseistä palvelua tarvitsevat ja muita palveluita käyttävät löytävät Vamoksen. Voi myös olla sellaisia nuoria, jotka eivät ole minkään palvelun piirissä, mutta voisivat hyötyä Vamoksesta suuresti. Nämäkin nuoret pitäisi ottaa huomioon tiedottamista miettiessä.

Vamos-nuorilla nousi haastatteluissa vapaa-ajan viettopaikkojen puute useasti esille. Missä sitten nuoret voivat viettää vapaa-aikaa? Nuorille aikuisille ei ole kovin paljoa paikkoja missä viettää muiden saman ikäisten kanssa aikaa ja saada uusia sosiaalisia kanssakäymisiä, jos ei harrasta mitään, käy töissä tai opiskele. Matalan kynnyksen ajanviettopaikkoja ei oikein ole, jotka olisi suunnattu vain nuorille aikuisille. Monet tällä hetkellä olevat vapaa-ajan viettopaikat leimaavat nuoren jotenkin tai kohdistuvat johonkin tiettyyn kohderyhmään, tai niissä käy enimmäkseen vanhuksia tai vanhempia pitkäaikaistyöttömiä ihmisiä. Tämä huomio tuli nuorten kertomana ja itsekin niissä vierailleena huomasi tämän saman seikan. Sipilä, Kestilä ja Martikainen (2011) toteavat, että nuoruuden on yleisesti nähty kestävän nykyään pidempään kuin aiemmin. Sen on myös ajateltu tulleen

entistä yksilöllisemmäksi, mutta sisältävän toisaalta myös aikaisempaa enemmän riskejä ja haasteita tulevan elämänkulun kannalta.

Eräs työharjoittelun aikana tekemäni huomio oli ristiriidassa haastatteluissa nousseiden vastausten kanssa: huomasin, miten paljon Vamoksessa oli kyllä puhetta Ohjaamotalosta, mutta haastatteluissa nousi esiin, että nuorten tietous sen tarjoamista palveluista ei suurimmalla osalla ollutkaan kovin hyvällä tasolla. Eräs nuori toi ilmi, etteivät Vamoksen työntekijät olleet puhuneet mitään Ohjaamotalosta. Eli nuorten tietämättömyys Ohjaamotalosta ei selkeästikään johdu pelkästään tiedottamisen puutteesta, koska Vamoksessa on kerrottu paljonkin Ohjaamotalosta kävijöille. Tämä on mielestäni tärkeä huomio, jota voisi tutkia tarkemmin. Moni nuori kertoi myös, ettei ole ollut monen palvelun piirissä ennen Vamoksen aloittamista, mikä tuli itselle yllätyksenä. Eivätkö he olleet niitä tarvinneet vai tienneet mitä tarvitsevat? Puuttuiko heiltä se tuki ja yksilöllinen ohjaus millä he tunnistaisivat tarpeitaan ja saisivat asioita hoidettua? Vai oliko heillä muut elämän osa-alueet kunnossa, mutta vain arkirytmien puute ja tulevaisuuden suunnitelmat olivat niitä asioita, miksi he kokivat tarvitsevansa Vamosta? Tutkimus herätti itsessä paljon lisäksymyksiä. Jotkut ovat varmasti sellaisia mihin Vamoksen työntekijöillä on vastauksia, kun ovat tehneet työtä jo pitkään ja tietävät enemmän asiakaskunnastaan.

8.3 Opinnäytetyöprosessin itsearviointi

Opinnäytetyön tekeminen on opettanut minulle todella paljon. Sen työstäminen oli itselle aivan uusi prosessi. Oli tehtävä paljon perehdyttävää työtä ennen itse työn aloittamista. Lukihäiriö toi oman lisähaasteensa tekemiseen. Tieteellisen tekstin kirjoittaminen vaati enemmän kuin mikään aikaisempi kirjoitustyö, koska en halunnut tuottaa työn toimeksiantajalle, Vamokselle pettymystä. Tämä prosessi on opettanut huimasti ja pistänyt oikeasti työskentelemään kunnolla pienemmänkin tiedonmurusen etsimisessä. Tekeminen oli hyvin hidasta, kun pienimmätkin asiat piti tarkastaa ja etsiä niihinkin tietoa esimerkiksi ulkoasullisten asioiden osalta. Oli sovellettava kaikkea oppimaani koulussa ja työelämän kentällä saatua kokemusta. Tärkein kokemus tuli varmasti projektityöskentelystä työelämäyhteistyön kautta. Sain myös tärkeää kokemusta, miten haetaan tutkimuslupaa ja mitä se hakemusprosessi pitää sisällään.

Haluan aina tehdä parhaani ja suoriutua hyvin. Nyt oli vielä paljon pelissä, kun oli itselle tärkeä työelämän yhteistyökumppani mukana työn toimeksiantajana. En halunnut, että opinnäytetyön huonosta laadusta jäisi myöhemmin kiinni, etten voisi vaikka työllistyä kyseiselle toimijalle. Vamoksessa työskentelevät olivat alansa ammattilaisia ja opin heiltä valtavasti. Oli mieletöntä seurata heidän työskentelyään. He tukivat täysin työskentelyäni. Sain esimerkiksi varata heidän pienistä tiloistansa itselleni haastatteluita varten huoneita, vaikka heillä olisi varmasti ollut niille itsekkin käyttöä. Arvostan heidän apuaan suuresti. Vamos oli ihannekumppani opinnäytetyöhön.

Vamos valikoitui yhteistyökumppaniksi prosessiin, koska heidän työnsä on lähimpänä sellaista työtä, jossa haluaisin olla itsekin mukana tekemässä ja kehittämässä valmistuttuani. Myös tekemäni työharjoittelu heillä mahdollisti ja helpotti tiedon keräämistä ja haastatteluiden järjestämistä. Luodut luottamussuhteet nuoriin auttoivat varmasti heidän suostumustaan haastateltaviksi. Suurin osa sillä hetkellä paikalla olleista ryhmävalmennuksissa kävijöistä suostuivat haastateltaviksi. Haastattelutilanteet olivat mielestäni todella rentoja, kun tunsimme jo jollain tasolla toisemme. Tiedon kerääminen Vamoksesta ja Ohjaamotalosta muodostui haasteelliseksi pohjatyötä tehdessäni. Ohjaamotalo-konsepti on niin uusi, että siitä on julkaistu todella vähän mitään tutkimustietoa.

Toisen lapseni syntymä hidasti työskentelyä todella paljon, kun itkevää vauvaa ei pystynyt kovinkaan monta kertaa vuorokaudessa laskemaan sylistä pois. Opinnäytetyön kirjoittaminen kahden pienen lapsen hoidon lomassa oli haastavaa. Sen takia työn valmistusaikataulu venyi siitä mihin olin sen itselleni alun perin asettanut. Myös korona teki omat mutkansa aikatauluun.

8.4 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyön tekeminen mielestäni täydensi sosiaalialan korkeakoulutuksen osaamisvaatimukset eli kompetenssien osaamisen. Koen että minulla on valmiudet nyt työskennellä sosionomin ammatissa. Eettisyys on näkynyt mielestäni työharjoitteluiden toteuttamisessa niin kuin nyt opinnäytetyötä tehdessäni. Osaan toimia eettisesti ja muita ihmisiä kunnioittavasti. Toisen asemaan asettuminen luo ymmärrystä moneen tilanteeseen. Olen aina halunnut ja pyrkinyt lisäämään tasa-arvoa ja edistää yhdenvertaisuutta. Asiakastyön

osaaminen on ollut aina vahvaa myös aikaisempien ammattieni kautta, esimerkiksi lähihoitajakoulutuksen ja sen tuoman työkokemuksen kautta. Osaan luoda ammatillisen suhteen asiakkaisiin ja luoda luottamusta. Olen myös osannut arvioida palvelun tarvetta ja kohdistaa sitä kautta oikeita palveluita asiakkaille. Olen ollut paljon ohjaamassa ja tukemassa asiakkaita niin yksilöllisesti kuin ryhmämuodossa. Koen tuntevani palvelujärjestelmän hyvin, mitä kautta voi suunnata oikeita palveluita asiakkaille ja jos jotain en tiedä tiedän mistä ja miten etsiä tietoa. Pystyn perustelemaan valintojani ja työskentelyäni. Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen on mielestäni myös hallussa. Seuraan aikaa ja valistan itseäni maailmalla tapahtuvista asioista. Osaan asettua tukemaan heikossa asemassa olevia kohtaa ja perustelemaan asiaa. Olen kykeneväinen myös reflektioon.

Tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen on tullut opiskelujen aikana hyvin tutuksi. Työskentelyn pitäisi aina pyrkiä ratkaisemaan ongelmia ja keksimään uusia ratkaisuja vanhojen ei-toimivien tilalle. Yhteiskunta ja ongelmat muuttuvat koko ajan ja on pystyttävä vastaamaan uusiin haasteisiin ja ongelmiin. Verkostotyö, mitä olen tutkinut tässä opinnäytetyössäni, on isossa osassa tulevaisuudessa. Sitä pitää kehittää ja siihen pitää panostaa. Se on myös iso kustannussäästö, ettei tehdä päällekkäistä työtä, vaan kaikkia edistävää yhteistyötä. Pitää tuottaa sellaisia palveluita, joista on oikeasti hyötyä ja ne on pystyttävä perustelemaan. Osaan mielestäni toimia työyhteisössä hyvin. Otan muut huomioon ja edistan yhteistyötä. Ammattitaitoni kehittyessä toivon olevani jossain vaiheessa siinä pisteessä, että hallitsen myös johtamis- ja yrittäjyysosaamisen. Tällä hetkellä osaan johtaa omaa toimintaani ja pystyn myös täysin itsenäiseen toimintaan.

8.5 Eettisyys ja luotettavuus

Erilaisia eettisiä lähestymistapoja yhdistää näkemys siitä, että toisen ihmisen edun huomioiminen on oikein. Osatakseen huomioida asiakkaan edun ammattilaisen tulee osata tunnistaa heidän erityispiirteitään, tarpeitaan ja oikeuksiaan sekä omia vastaavia velvollisuuksiaan. Tämä edellyttää ennen kaikkea taitoa asettua toisen ihmisen asemaan ja tarkastella asioita toisten näkökulmasta. Eettiseen herkkyyteen kuuluu myös herkkyys tunnistaa ja reflektoida sitä, miten oikea oma tulkinta toisen tilanteesta on ja millaisia seurauksia omalla toiminnalla on toisille ihmisille. (Juujärvi, Myyry & Pessa 2007, 79.)

Sosiaalialan eettisten ohjeiden mukaan sosiaalialan ammattilaisten tulee edistää oikeudenmukaisuutta paitsi asiakkaiden elämässä myös koko yhteiskunnassa. Tämä tarkoittaa syrjinnän estämistä, erilaisuuden hyväksymistä, voimavarojen jakamista tasapuolisesti asiakkaiden ja asiakasryhmien kesken sekä kaikenlaisen epäoikeudenmukaisen politiikan ja toimintatapojen vastustamista. Ammatilainen huolehtii erityisesti heikommassa asemassa olevien oikeuksien toteutumisesta ja toimii asiakkaan puolestapuhujana. Hänen velvollisuutensa on tuoda myös yhteiskunnan päätöksentekijöiden ja suuren yleisön tietoisuuteen ne tilanteet, joissa ihmiset elävät köyhyydessä, resurssit ovat riittämättömät tai resurssien jakautuminen, politiikka tai toimintatavat ovat syrjiviä, epäoikeudenmukaisia tai muuten haitallisia ihmisen hyvinvoinnille. (Juujärvi, Myyry & Pessa 2007, 154.)

Hain opinnäytetyölle tutkimusluvan lähettämällä opinnäytetyösuunnitelman Diakonissalaitoksen eettisen toimikuntaan. Noudatin tutkimusta tehdessäni Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) laatimia hyvän tieteellisen käytännön (HTK) ohjeita (TENK, 2012). Pyysin jokaiselta haastateltavalta suostumuksen haastatteluun ja korostin osallistumisen vapaaehtoisuutta. Haastateltavia ei tunnisteta ja jokainen haastattelu toteutettiin nimettömänä. Kerroin myös haastateltaville, että haastatteluaineistoa käytetään vain tässä opinnäytetyössä ja tutkimusaineistoa säilytetään asianmukaisella tavalla ja että haastattelutallenteet poistetaan tutkimuksen valmistumisen jälkeen.

Haastattelutilanteessa paikalla olivat vain minä haastattelijan roolissa ja haastateltava. Poistin haastatteluaineistosta kaikki sellaiset identifioivat yksityiskohdat, jotka voivat paljastaa haastateltavan henkilöllisyyden. Tällä tavoin pyrin varmistamaan, etteivät Vamoksen työntekijät tai muut asiakkaat tunnista haastateltavia vastausten perusteella. Tein itse litteroinnin tutkimusaineistolle. Tallensin aineistot salasanalla suojattuun tiedostoon ja tutkimuksen lopussa aineistot tuhoetaan laittamalla kaikki aineistot turvaroskikseen, mistä ne päätyvät silppuriin. Työn lukee myös tilaaja ennen julkaisemista, mutta tilaaja ei pysty tunnistamaan haastateltavia nuoria tekstistä.

Nuoret osallistuivat mielellään haastatteluihin. Tuntui, että nuorien oli helppo vastata kysymyksiin ja olla rehellisiä, kun olin harjoittelun kautta päässyt hyvin jo tutustumaan kaikkiin heihin. Huomatessani haastattelussa, että aihe tai kysymys ei ollut mieleinen vastaajalle siirryimme heti seuraavaan, yrittäen varmistaa, ettei vastaaja tuntisi painostusta.

Selvästi osa kysymyksistä oli osalle vastaajista arkoja aiheita. Nostaessani nuorten vastauksia haastatteluista en ole eritellyt kuka vastaaja on kyseessä taatakseni täysin anto-nyymisyyden, ettei Vamoksen työntekijöiden ole mahdollista tunnistaa kävijöitään vastauksista. Tällä kunnioitan vastaajia ja varjelen heidän yksityisyyttään.

Pohdin aineiston luettavuutta vastauksien osalta. Haastateltavat valikoituivat sen perusteella ketkä suostuivat haastatteluihin, ja jotka olivat käyneet jo jonkin aikaa Vamoksessa, että heille oli jo muodostunut mielipide asioiden toimivuudesta Vamoksessa ja Ohjaamotalossa. Eli osallistujia ei valikoitu minkään muun kriteerin perusteella haastatteluihin. Tunsin työharjoittelun kautta nuoret, mikä varmasti auttoi saamaan heitä haastateltaviksi. En tuntenut heitä kuitenkaan niin hyvin, että se olisi vaikuttanut mielestäni heidän vastauksiinsa. En myös tuonut vastaajille millään tavalla esille sitä mitä Vamos, tai itse, haen vastauksilta. Haastatelluilta nuorilta nousi selkeästi esiin heidän vastauksien aitous. He puhuivat heille aroista asioista ja selkeästi jotkut kysymykset jännittivät tai vastaaminen oli muuten vaikeaa. Uskon siis aineiston olevan luotettavaa.

8.6 Opinnäytetyöstä syntyneet kehittämisideat

Opinnäytetyötä tehdessä minulle heräsi useita kehittämisideoita. Yksi voisi olla Vamoksen ja Ohjaamotalon palveluiden tiedottamisen kehittäminen kohdistetusti ja tarkoituksenmukaisesti niin, että se tavoittaisi mahdollisimman laajasti kohderyhmänsä. Mutta missä tavoittaa oikea kohderyhmä? Mistä nuoret saisivat parhaiten kuulla palveluista? Mikä heitä motivoisi ottamaan yhteyttä tai hakeutumaan palvelun piiriin? Ovatko yhteistyökumppanit täysin selvillä siitä, mitä Vamos tekee ja kuka siitä hyötyisi?

Ohjaamotaloa voisi konkretisoida julisteen muodossa. Palveluista voisi tehdä esimerkiksi julistekartan, mitä voisi pitää Ohjaamotalon eri palveluiden seinällä tai semmoisisissa paikoissa mistä se tavoittaisi nuoret. Siinä olisi koottuna kaikki palvelut mitä nuoren on mahdollista käyttää tai mistä hakea apua Ohjaamotalon piiristä. Se voisi konkretisoida palveluita ja herättää myös omaa kiinnostusta ottaa selvää jostain palvelusta ja luoda omaaloitteisuutta, niin nuori voisi itse tuoda julki tarvitsevansa jotain kartan kyseistä palvelua ohjaajalleen. Vamoksen tiedotteista pitäisi tehdä nuorten huomion herättäviä. Suunnitte-

luun pitäisi ottaa mukaan nuoria, jotta kohderyhmä saataisiin varmasti tavoitettua ja palveluista tiedottaminen olisi heidän näköistään. Palvelun piirissä jo olevat nuoret voisivat myös kiinnostuessaan osallistua tiedon ja tiedotteiden jakamiseen.

Kouluihin voisi panostaa enemmän, jakaen tietoa ja tehden yhteistyötä eri muodoissa. Yläkoulu voisi olla mielestäni hyvä paikka, jossa nuorille voisi alkaa kohdistaa tietoutta paikan olemassaolosta. Voisi joko pitää esimerkiksi kuraattoreille esittelytilaisuuden näistä palveluista, jonka jälkeen heillä olisi paremmin valmiuksia kertoa omissa kouluissaan nuorille Vamoksesta tai Vamoksen työntekijä voisi käydä kouluissa kertomassa toiminnasta. Kuten Terveystieteiden tutkimuskeskuksen toteaa, kouluttamattomuus ja koulupudokkuus ovat useiden tutkimusten mukaan syrjäytymisen riskitekijöitä. Heikko menestyminen peruskoulussa johtaa helposti toisen asteen koulutuksesta karsiutumiseen ja tämä puolestaan heikkoon asemaan työmarkkinoilla. Työttömyys, pitkittynyt työttömyys ja toimeentulo-ongelmat ovat selvästi yleisempiä vain perusasteen koulutuksen suorittaneiden keskuudessa verrattuna korkeammin koulutetumpiin nuoriin aikuisiin. Pelkän peruskoulun suorittaneilla on lisäksi useissa tutkimuksissa havaittu terveyteen ja etenkin psyykkiseen terveyteen liittyviä ongelmia sekä muita elämänhallinnan ongelmia. (THL. Aiheet. Lapset, Nuoret Ja Perheet. Työn Tueksi. Nuorten Syrjäytyminen. Syrjäytyminen Ja Syrjäytymisen Riskitekijät.)

Opinnäytetyöstä nousi myös ideaa jatkotutkimukseen. Jatkotutkimus voisi kohdistua toisiin kuntiin, joihin voitaisiin harkita vastaavanlaista ammattilaisten yhteistyötoimintaa nuorten palveluiden välillä. Miten muissa kunnissa toimivat Vamoksen ja muiden palveluiden välinen yhteistyö? Saako TE-toimistoon alle viikossa nuorelle ajan? Saako sieltä helposti kiinni työntekijät, kun Vamoksen työntekijät yrittävät ottaa yhteyttä? Miten nuoret kokevat muiden kuntien Vamoksessa palveluiden toteutuvan?

LÄHTEET

- Alanen, O. & Kotkavuori, A. (2014). *Välittämisen ammattilaiset. Vamoksen käsikirja et-sivään nuorisotyöhön*. Helsingin Diakonissalaitos. Saatavilla 1.12.2019 <https://www.hdl.fi/wp-content/uploads/2018/01/Helsingin-Diakonissalaitos-julkaisu-v%C3%A4litt%C3%A4misen-ammattilaiset-vamos.pdf>
- Alanen, O. Kainulainen, S & Saari, J. (2014). *Vamos tekee vaikutuksen. Vamos-nuorten hyvinvointikokemukset ja tulevaisuuden odotukset*. HDL raportti. Saatavilla 1.12.2019 <https://www.hdl.fi/wp-content/uploads/2018/01/Helsingin-Diakonissalaitos-julkaisu-vamos-tekee-vaikutuksen.pdf>
- Diakonissalaitos. (2020.-a). *Yritysyhteistyö auttaa nuoria ymmärtämään työelämää*. Saatavilla 11.3.2021 <https://www.hdl.fi/blog/yritysyhteistyö-auttaa-nuoria-ymmärtämään-työelämää/>
- Diakonissalaitos. (2020.-b). *Yritysyhteistyö tarjoaa Vamos-nuorille mahdollisuuksia työelämäään*. Saatavilla 11.3.2021 <https://www.hdl.fi/blog/yritysyhteistyö-tarjoaa-vamos-nuorille-mahdollisuuksia-työelämään/>
- Diakonissalaitos. Vamos. Saatavilla 1.12.2019 <https://www.hdl.fi/vamos/>
- Edilex. Esityöt. Valiokuntamietinnöt. TrVM 1/2014 vp Nuorten syrjäytyminen. Saatavilla 1.12.2019 <https://www.edilex.fi/mt/trvm20140001>
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino, Tampere.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2000) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino, Tampere.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1999). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Jyväskylä, Gummeruksen kirjapaino.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2004). *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus kirja, Helsinki.
- Hirsjärvi, S. Remes, P. & Sajavaara, P. (2004). *Tutki ja kirjoita*. Tammi, Helsinki.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2007) *Tutki ja kirjoita*. Tammi, Helsinki.
- Hukari, H. (2017). *Uudenlaisia yhteistyömuotoja Ohjaamotalossa*. Uusi Suomi. Saatavilla 1.12.2019 <https://puheenvuoro.uusisuomi.fi/hannahukari/243282-uudenlaisia-yhteistyömuotoja-ohjaamotalossa/>
- Isoherranen, K. (2005). *Moniammatillinen yhteistyö*. Wsoy.

- Isoherranen, K., Rekola, L. & Nurminen, R. (2008). *Enemmän yhdessä–moniammatillinen yhteistyö*. Helsinki: Wsoy
- Juujärvi, S. Myyry, L. & Pessa, K. (2007). *Eettinen herkkyys ammatillisessa toiminnassa*. Tammi.
- Känkänen, P. Kekkonen, M. Gissler, M. (2019) Nuorten palvelusolmut auki. THL. Saatavilla 20.12.2020 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137925/URN_ISBN_978-952-343-310-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Känkänen, P. Kekkonen, M. Gissler, M. (2018) *Nuoret palveluiden pauloissa*. Nuorten elinolot vuosikirja 2018. THL. PunaMusta Oy, Helsinki. Saatavilla 20.12.2020 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137198/THL_TEE030_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Leemann, L. & Hämäläinen, R.-M. (2015). *Matalan kynnyksen palvelut. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra)*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla 1.12.2019 https://thl.fi/documents/966696/3775621/Tietopaketti_Matalan_Kynnyksen_Palvelut.pdf/97b1aef8-b8ca-4ec3-ac4c-b80d3e754cec
- Lehtonen, O. & Kallunki, V. (2013) Nuorten aikuisten syrjäytymiskierre. *Janus Sosiaalipolitiikan Ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti*, 21(2), 128-143. Saatavilla 20.12.2020 <https://journal.fi/janus/article/view/50693>
- Marttunen, M. Huurre, T. Strandholm, T. & Viialainen, R. (toim.) (2013). *Nuorten mielenterveyshäiriöt. Opas nuorten parissa työskenteleville aikuisille*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla 1.12.2019 http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110484/THL_OPA025_2013.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Määttä, M. (toim.) (2017). *Kohtaamo-hanke. Uutta auringon alla? Ohjaamot 2014-2017*. Keski-Suomen ELY-keskus. Saatavilla 1.12.2019 <https://kohtaamo.info/documents/21827/43290/Uutta+auringon+alla/fa73327a-d588-4d4e-9b33-898446d2e89c>
- Määttä, A. & Keskitalo, E. (2014). *Ulkoringiltä sisärinkiin Kumuloituneista ongelmista kärsivät nuoret aikuiset pirstaleisessa palvelujärjestelmässä*. Saatavilla 20.12.2020 <https://core.ac.uk/download/pdf/20538653.pdf>

- Määttä, M. & Määttä, A. (toim.) (2015). *Parempia ratkaisuja koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten tukemiseen*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta. Saatavilla 1.12.2019 https://vnk.fi/documents/10616/1456483/VNK+16_2015.pdf/2efb35eb-0f6e-4428-93bf-5998df7d983d
- Ohjaamo. Mikä on ohjaamo. Saatavilla 1.12.2019 <https://ohjaamot.fi/mika-on-ohjaamo-1>
- Paananen, R. Surakka, A. Kainulainen, S. Ristikari, T. & Gissler, M. (2019). *Nuorten aikuisten syrjäytymiseen liittyvät tekijät ja sosiaali- ja terveystalouden ajoittuminen*. Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti, 56(2). Saatavilla 20.12.2020 <https://doi.org/10.23990/sa.73002>
- Porvoon Ohjaamo tilannekatsaus (2016). Raportti nuorten ohjaamo toiminnasta. Saatavilla 1.12.2019 <https://docplayer.fi/27514674-Raportti-nuorten-ohjaamo-toiminnasta.html>
- Salmi, M. Mäkelä, J. Perälä, M-L. & Kestilä, L. (2012). *Lapsi kasvaa kunnassa*. THL. Saatavilla 20.12.2020 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90826/URN_ISBN_978-952-245-6908.pdf?sequence=1
- Sipilä, N. Kestilä, L. & Martikainen, P. (2011) *Koulutuksen yhteys nuorten työttömyyteen Mihin peruskoulututkinto riittää 2000-luvun alussa?* Yhteiskuntapolitiikka 76 (2011):2. Saatavilla 20.12.2020 <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100556/sipila.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Sutela, E. Törmäkangas, L. Toikka, E. Haapakorva, P. Hautakoski, A. Hakovirta, M. Rasinkangas, J. Gissler, M. & Ristikari, T. *Nuorten hyvinvointi ja syrjäytymisen riskitekijät Suomen kuudessa suurimmassa kaupungissa Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku, Tampere ja Oulu*. THL Raportti 5/2016. Saatavilla 1.12.2019 http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130760/URN_ISBN_978-952-302-662-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Takkunen, U. M. Heikkuri, M & Takkunen, H. (2009). *Palveluiden ulkopuolelle jäävät nuoret*. Saatavilla 1.12.2019 <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100652/takkunen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

- THL. Aiheet. Lapset, nuoret ja perheet. Työntueksi. Nuorten syrjäytyminen. Saatavilla 1.12.2019 https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen
- THL. Aiheet. Lapset, Nuoret Ja Perheet. Työn Tueksi. Nuorten Syrjäytyminen. Syrjäytyminen Ja Syrjäytymisen Riskitekijät. Saatavilla 20.12.2020 https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen/syrjaytyminen-ja-syrjaytymisen-riskitekijat
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (Tenk) (2012). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Saatavilla 1.12.2019 https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Tuusa, M. Pitkänen, S. Shemeikka, R. Korkeamäki, J. Harju, H. Saares, A. Pulliainen, M. Kettunen, A. & Piirainen, K. (2014) *Yhdessä tekeminen tuottaa tuloksia*. Työ- ja elinkeinoministeriö. Saatavilla 1.12.2019 <https://tem.fi/documents/1410877/2859687/Yhdess%C3%A4+tekeminen+tuottaa+tuloksia+14052014.pdf>
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2018). Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittaman hankkeen kuvaus. Saatavilla 1.12.2019 <https://www.eura2014.fi/rrtiepa/projekti.php?projektikoodi=S20125>
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2018). Ohjaamon perusteet. Saatavilla 1.12.2019 <https://tem.fi/documents/1410877/2934378/Ohjaamotoiminnan+perusteet>

LIITE 1. SAATEKIRJE

Hei,

Sinä Vamos-nuori, joka olet ollut Ohjaamotalon palveluiden piirissä. Haluaisin kuulla mielipiteitäsi ja kokemuksiasi palveluiden toimivuudesta Ohjaamotalossa. Teen opinnäytetyötutkimusta, jonka tavoitteena on kehittää Ohjaamotalon palveluita teidän nuorien kokemusten ja mielipiteiden pohjalta entistä paremmaksi. Sinunkin mielipiteelläsi on aidosti merkitystä!

Olen sosionomiopiskelija Helsingin Diakonia-ammattikorkeakoulusta ja teen siis opinnäytetyötä yhteistyössä Vamos Espoon kanssa. Kerään tietoa järjestämällä haastatteluita vapaaehtoisten osanottajien kanssa tammi- ja helmikuun 2020 aikana. Sovin haastattelujan kanssasi yhdessä ja haastattelu pidetään Vamoksen tiloissa tai sinulle sopivassa rauhallisessa paikassa. Haastattelut toteutetaan täysin nimettömänä ja niin, ettei vastauksista tunnista vastaajaa. Tietoja käytetään vain tässä kyseisessä opinnäytetyössä ja haastatteluaineisto hävitetään yksityisyyttä huomioiden opinnäytetyön valmistuttua.

Jos sinulle käy, niin mielelläni nauhoittaisin haastattelut nimettömänä helpottaakseni tiedon keräämistä ja ettei mikään tärkeä tieto jäisi huomioimatta. Haastattelukysymykset saat jo etukäteen, jotta sinulla on mahdollisuus valmistautua haastatteluun. Opinnäytetyö on tarkoitus julkaista vuoden 2020 aikana, minkä jälkeen se on vapaasti luettavissa sähköisessä Theseus –tietokannassa. Toivon, että mahdollisimman moni innostuisi osallistumaan ja haluaisi olla kehittämässä Ohjaamotaloa teitä nuoria mahdollisimman parhaiten tukevaksi.

Ystävällisin terveisin,

Katri Liimatainen

Sosionomiopiskelija

katri.liimatainen@student.diak.fi

LIITE 2. TEEMAHAASTATTELURUNKO

VAMOS JA NUORTEN OHJAAMINEN PALVELUIHIN

- Miten ohjauduit Vamokseen?
- Kauanko olet ollut Vamoksen toiminnassa mukana?
- Miten koit palvelujen (esim. Kela, TE-palvelut, Sosiaalitoimisto) saavuttamisen ennen Vamoksen aloitusta?
- Millaista tukea olet saanut Vamoksen työntekijöiltä palveluiden suhteen?

NUOREN KÄSITYS OHJAAMOTALOSTA JA SEN PALVELUISTA

- Miten kuvailisit Espoon Ohjaamotaloa?
- Mistä olet saanut tietoa Ohjaamotalon palveluista?
- Millaisia muita palveluja Ohjaamotalossa on Vamoksen lisäksi mielestäsi?

NUOREN OMAT PALVELUT OHJAAMOTALOSSA

- Mitä muita Ohjaamotalon palveluita käytät Vamoksen lisäksi? mistä tai keneltä sait tiedon niistä?
- Näetkö eroa Ohjaamotalon palveluiden saatavuudessa ja toimivuudessa, jos vertaat tilannetta ennen Vamos palvelun aloittamista?
- Mitkä palvelut tai toiminnot Ohjaamotalossa ovat hyödyttäneet sinua?
- Miten olet kokenut Ohjaamotalosta saamasi palvelun palvelut (ei Vamos)?
- Millaista on ollut palvelun saannin nopeus?
- Miten olet saanut apua hakemistasi palveluista?
- Jos olet, mikä siinä on auttanut? Jos et ole, mikä on estänyt avun tai tuen saantia?

KEHITTÄMISTOIVEET

- Mitä kehittäisit Ohjaamotalon palveluissa?
- Millaisia palveluita toivoisit vielä Ohjaamotalossa olevan?

NUOREN KOKEMUS ERI PALVELUJEN YHTEISTYÖSTÄ

- Oletko muiden palveluiden piirissä?
- Miten sinusta yhteistyö on toiminut Vamoksen ja muiden palveluiden välillä?
- Millaisia eroja huomaat muiden palveluiden (sosiaalipalveluiden) ja Ohjaamotolon alaisuudessa olevien palveluiden välillä?